

Kriminalita mládeže a právní normy v ČR

Marek Frumert

Bakalářská práce

2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marek FRUMERT**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Kriminalita mládeže a právní normy v ČR**

Zásady pro vypracování:

Orientace v zadané problematice, studium odborné literatury, zpracování rešerší a výpisků z odborné literatury.

Vypracování osnovy práce.

Metodologie, stanovení základní charakteristiky výzkumu, výzkumných metod a technik.

Zpracování teoretické části práce.

Zpracování praktické části práce.

Diskuse a návrhy na opatření.

Závěr.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHMELÍK, J. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 1995. 48 s.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H., a kolektiv. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. Sociální práce v praxi. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. Kriminologie. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. Prevence sociálně patologických jevů : Manuál praxe. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s. Brno, 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. února 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 10. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2010

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je kriminalita mládeže a právní normy. Vymezuje problematiku kriminality mládeže a její úpravu v právních normách České republiky. Objasňuje pojem kriminalita, vymezuje specifické rysy kriminality mládeže, popisuje související pojmy a uvádí její kriminogenní faktory a nejčastější formy páchaní. Bakalářská práce přináší ucelený přehled o právních normách upravujících tuto problematiku nejen v současné době, ale i v kontextu s historickým vývojem a přístupem k problematice kriminality mládeže.

Klíčová slova: dítě, mládež, mladistvý, kriminalita mládeže, trestný čin, právní normy.

ABSTRACT

The theme of this bachelor thesis is juvenile criminality and rules of law. It defines the questions of juvenile delinquency and its form in Czech rules of law. It clarifies the definition of criminality and defines specific traits of juvenile delinquency, it also describes related terms and mentions criminographical factors and the most frequent forms of its commission. The bachelor thesis provides a comprehensive overview of the legal forms which regulate the mentioned problems not only today, but also in the context of historical trends and the attitude to questions of juvenile delinquency.

Keywords: child, youth, youthful, juvenile delinquency, crime, legal standards.

Poděkování:

Děkuji panu Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za odbornou pomoc a vedení při realizaci této práce. Současně děkuji své manželce Heleně a svým dětem za podporu, pomoc a trpělivost v průběhu celého mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	10	
I	TEORETICKÁ ČÁST	11
1	UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY KRIMINALITY	12
1.1	KRIMINALITA JAKO JEV A POJEM.....	12
1.2	ZÁKLADNÍ TERMINOLOGICKÉ A TEORETICKÉ TRŽDĚNÍ KATEGORIÍ KRIMINALITY	14
2	KRIMINALITA MLÁDEŽE	18
2.1	TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S KRIMINALITOU MLÁDEŽE	18
2.1.1	Terminologické vymezení pojmu dítě, mladistvý, mládež	18
2.1.2	Terminologické vymezení protiprávních jednání.....	20
2.2	PŘÍČINY A PODMÍNKY KRIMINALITY MLÁDEŽE.....	21
2.3	KRIMINALITA A PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ PÁCHANÉ MLÁDEŽÍ	30
3	POSTAVENÍ MLÁDEŽE V PRÁVNÍM ŘÁDU	36
3.1	PRÁVNÍ NORMY	37
3.1.1	Historie a pojetí právních norem na území České republiky	37
3.1.2	Ostatní současné právní normy upravující problematiku mládeže v České republice	38
3.2	ZÁKON O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE	39
3.2.1	Důvody vzniku zákona.....	40
3.2.2	Základní zásady	41
3.2.3	Řízení ve věcech dětí mladších 15 let	42
3.2.4	Trestní odpovědnost mladistvých.....	43
3.2.5	Řízení s mladistvými.....	49
4	ANALÝZA KRIMINALITY MLÁDEŽE VE STATISTIKÁCH POLICIE ČR	52
4.1	PODÍL DĚTÍ A MLADISTVÝCH NA CELKOVÉ KRIMINALITĚ V ČESKÉ REPUBLICE	52
4.2	SOUČASNÝ STRUKTURÁLNÍ STAV KRIMINALITY MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLIC.....	55
4.2.1	Současný strukturální stav kriminality dětí v České republice	55
4.2.2	Současný strukturální stav kriminality mladistvých v České republice	56
4.2.3	Kriminalita mládeže v jednotlivých krajích České republiky	58
II	PRAKTICKÁ ČÁST	61
5	PROJEKT VÝZKUMU	62

5.1	ZKOUMANÁ PROBLEMATIKA.....	62
5.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM A JEHO KRITÉRIA	62
5.3	METODY POUŽITÉ KE ZKOUMÁNÍ.....	63
5.3.1	Dotazník	63
5.3.2	Zkoumaný vzorek.....	63
5.3.3	Harmonogram výzkumu.....	63
5.4	PODMÍNKY VÝZKUMU.....	64
6	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ZJIŠTĚNÝCH Z DOTAZNÍKŮ.....	66
6.1	FAKTOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	66
6.2	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH POLOŽEK DOTAZNÍKU	67
6.3	ZJIŠTĚNÉ SKUTEČNOSTI K FORMULOVANÝM DÍLČÍM CÍLŮM VÝZKUMU	76
7	NÁMĚTY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	78
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
	SEZNAM GRAFŮ	83
	SEZNAM TABULEK.....	84
	SEZNAM OBRÁZKŮ	85
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

Život lidí ve společnosti je pestrý, bohatý a přináší s sebou kromě radostí a potěšení i stinné a negativní životní situace vyplývající právě ze vzájemného soužití s jinými členy společnosti. K těmto negativům patří mimo jiné různé formy kriminality. Bohužel mezi ně spadá i kriminalita mládeže. Každá společnost, pospolitost či seskupení lidí na světě má proto určité psané či nepsané normy chování, jež regulují každodenní lidskou činnost za účelem spokojeného života co možná největší části členů dané společnosti.

Tato bakalářská práce se snaží postihnout problematiku kriminality mládeže ve vztahu k právním normám. Tomuto problému je na základě nelichotivých statistik kriminality věnována stále větší pozornost. Je proto nutné ji co v největší míře poznat a zjištěné poznatky vyhodnotit, aby bylo možno předcházet příčinám jejího vzniku. Důraz je tedy kladen především na prevenci. Samotná preventivní opatření bohužel nejsou dostatečně účinná, a proto stát tomuto negativnímu sociálnímu jevu věnuje značnou pozornost. Jedná se především o novotvorbu, kdy se snaží právními normami vymezit pravidla chování a postihu při jejich porušení. Účelem těchto právních norem je striktní vymezení dovoleného, tedy žádoucího chování a chování, které je nežádoucí, tedy zakázané.

Hlavním cílem této bakalářské práce je uvedení do problematiky kriminality mládeže, vymezení kriminogenních faktorů a její zakotvení v právních normách a především pak poukázání na její specifické postavení v oblasti trestního práva.

Obsahová náplň bakalářské práce plní především funkci informativní, jejím cílem není úplné vyřešení problému kriminality mládeže nebo vytvoření nového právního předpisu upravujícího tuto problematiku, ale spíše nástin právního přístupu a právních norem upravujících kriminalitu mládeže nejen v současnosti, ale i v různých časových obdobích. Jsem přesvědčen o tom, že jde o velice zajímavou a současně i aktuální otázku, zejména v souvislosti s probíhající rozsáhlou novelizací trestního práva, která letošního roku 2010 přinesla po mnoha desetiletích zcela nový pohled na celou oblast trestního práva.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY KRIMINALITY

1.1 Kriminalita jako jev a pojem

Kriminalita je jevem, který narušuje harmonický vývoj společnosti, je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivá. Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým oběťm škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.¹

Kriminalitou se zabývá celá řada společenských věd. Můžeme na ni nahlížet například z pohledu práva, sociologie, psychologie, psychiatrie, speciální pedagogiky, kriminologie, genetiky i jiných věd. Zkoumají se její příčiny, projevy, celkový stav a struktura, osoby pachatelů a jimi páchané skutky. Odpovědí na problém kriminality je následně vypracovaný systém preventivních a represivních opatření.

Pojem kriminalita vychází z latinského slova *crimen*, značící zločin, provinění.

Přesné terminologické vymezení tohoto pojmu je značně plurální a souvisí s pohledem konkrétní společenské vědy, která na problematice kriminality participuje. Jisté je, že kriminalita patří dle většiny odborníků mezi sociálně patologické jevy. Základním příkladem různého pohledu na kriminalitu je potom dělení ve smyslu pojetí kriminality na legální (juristické) a pojetí sociologické.²

Legální (juristické) pojetí kriminality se v tomto pojetí kryje s trestně právním pojmem kriminality, posuzuje tuto jako trestné činy.³

Kriminalita je tedy taková forma deviantního jednání, která je v rozporu s normami uvedenými v trestním zákoně.⁴

¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 21.

² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 21.

³ BOUŘA, V. *Vybraná témata z kriminologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007. s. 10.

Kriminalita (zločinnost) je souhrn trestné činnosti za určité období v určité oblasti.⁵

Sociologické pojetí kriminality je chápáno jako souhrn jednání pro společnost škodlivých, toto posouzení je spíše obecné, neurčité, vágní (teorie odchylného, deviantního chování).⁶

Do sociologického pojetí kriminality zahrnujeme tedy i takové sociálně patologické jevy, které nemusí být regulovány trestním právem, ale přesto již s trestnou činností úzce souvisí, předcházejí ji nebo ji podmiňují.⁷

V současnosti se jedná zejména o následující sociálně patologické jevy:⁸

- delikvence,
- patologické závislosti (drogy, alkoholismus, hráčství...),
- sebevražednost,
- prostituce a pohlavní choroby,
- rodinné patologie (syndrom CAN, domácí násilí...),
- xenofobie a rasismus,
- agresivita a šikanování.

Jak již bylo uvedeno, s kriminalitou v legálním pojetí úzce souvisí trestný čin. Trestný čin v České republice je definován v ustanovení § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,

⁴ ONDREJKOVIČ, P., BREZÁK, J., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia : Ako predmet pozornosti sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a vychovávateľstva*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1999. s. 60 – 61.

⁵ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academica, 1995. s. 431.

⁶ BOUŘA, V. *Vybraná témata z kriminologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007. s. 10.

⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 1.

⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 11.

ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“). Ustanovení § 13 trestního zákoníku vymezuje trestný čin následovně:

- Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.
- K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny, a to dle § 14 trestního zákoníku následovně:

- Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.
- Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny, zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

1.2 Základní terminologické a teoretické třídění kategorií kriminality

Základním druhem dělení může být kritérium, zda se kriminalita zjistí a zaregistruje nebo zůstane skryta a neregistrována. Z tohoto pohledu lze kriminalitu rozdělit na dvě velké skupiny, a to na kriminalitu zjevnou a latentní.

Základem zjevné kriminality je skutečnost, že většina trestných činů vychází najevo a stává se předmětem stíhání prostřednictvím specializovaných společenských institucí, které společnost vytváří za tímto účelem.⁹

Na území České republiky se jedná o orgány činné v trestním řízení. Do této skupiny zařazujeme Policii České republiky, státní zastupitelství a soudy.

Kriminalita latentní je opakem kriminality zjevné, jedná se o ty skutky, které byly sice spáchány, ale orgány činné v trestním řízení se o nich nedozvěděly a nikdy nebyly zaregis-

⁹ ONDREJKOVIČ, P., BREZÁK, J., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia : Ako predmet pozornosti sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a výchovateľstva*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1999. s. 61.

trovány. Latentnost některých spáchaných skutků můžeme spatřovat v jejich nízké společenské nebezpečnosti a bagatelizací ze strany společnosti.

Tuto skutečnost potvrzuje Ondrejkovič konstatováním:

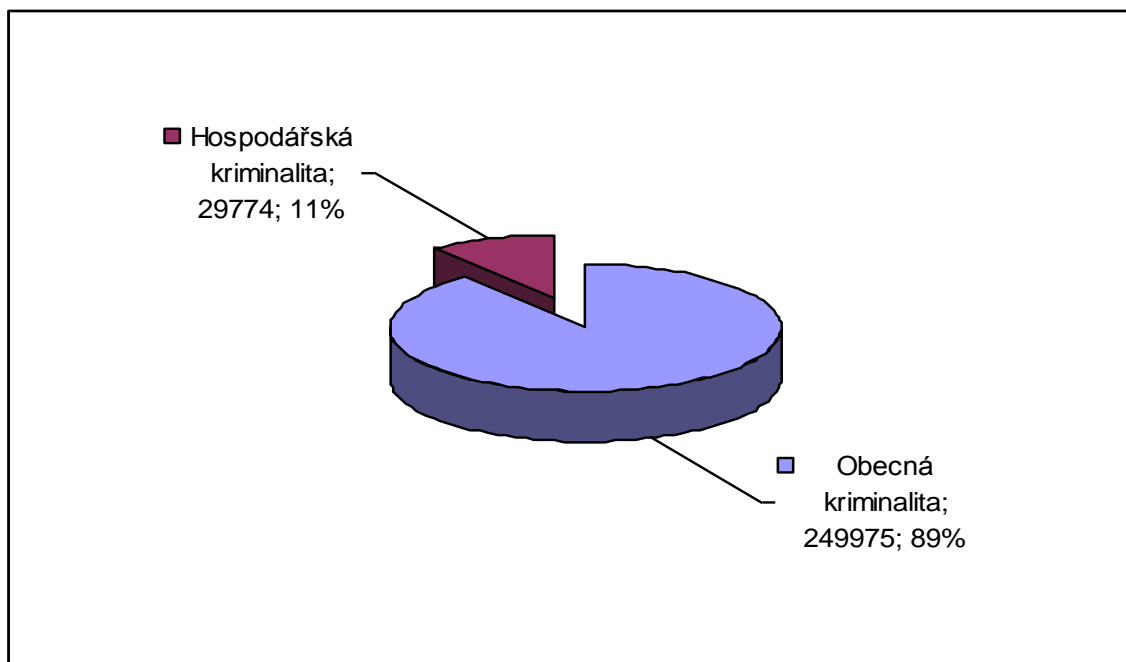
„Největší latence je v oblasti kriminality mládeže, často proto, že se trestné činy mládeže bagatelizují.“¹⁰

Zjištěnou, tedy zaregistrovanou kriminalitu, je možno členit dle následujících kritérií jako:

1. Hospodářskou kriminalitu – směřuje proti hospodářskému řádu a jeho funkci.
2. Obecnou kriminalitu – směřuje proti fyzickým a právnickým osobám.

Procentuální zastoupení obecné a hospodářské kriminality na území České republiky v roce 2009 je znázorněno v grafu 1.

Graf 1: Struktura kriminality podle druhů v roce 2009

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESSK – kriminální statistiky 2009

¹⁰ ONDREJKOVIČ, P., BREZÁK, J., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia : Ako predmet pozornosti sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a vychovávateľstva*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1999. s. 61.

Obecnou kriminalitu lze pro účely statistik a praxe dělit následujícím způsobem:

a) Majetková kriminalita

Do kategorie majetkové kriminality zahrnujeme všechny trestné činy proti majetku, tak jak jsou vyjmenovány v trestním zákoníku. Jedná se o trestné činy vymezené v hlavě páté jeho zvláštní části.

b) Násilná kriminalita

Do kategorie násilné kriminality řadíme především trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti svobodě, trestné činy proti lidské důstojnosti a část trestných činů proti rodině a dětem, tak jak jsou vymezeny v trestním zákoníku. Jedná se o trestné činy vymezené v hlavě první, druhé, třetí a čtvrté jeho zvláštní části. Tato skupina trestných činů je potom policií vedena a označována jako násilná kriminalita.

c) Mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita vymezuje širší okruh jednání, která nemusí vždy naplňovat znaky konkrétního mravnostního trestného činu.¹¹

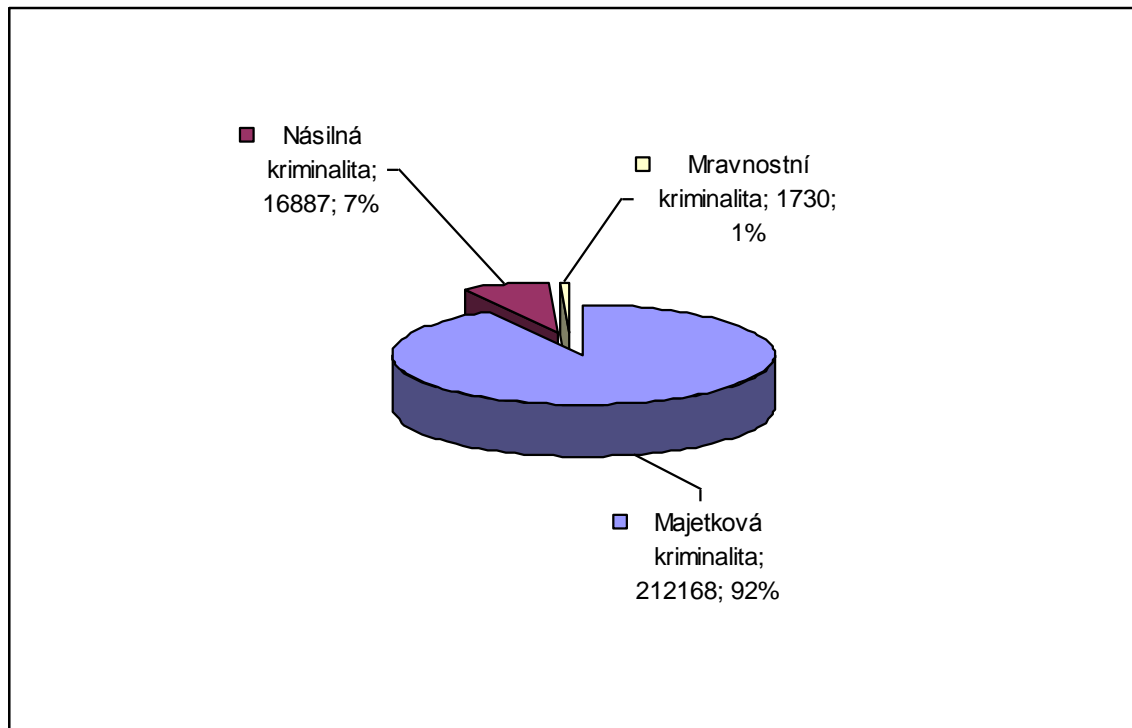
Do kategorie mravnostní kriminality řadíme především trestné činy proti lidské důstojnosti a proti rodině a dětem, mající povahu sexuálního charakteru a souvisejících sexuálních aktivit.

Z hlediska dělení kriminality na obecnou a hospodářskou jednoznačně převyšuje podíl protiprávních skutků páchaných v rovině obecné kriminality. Následným rozdělením obecné kriminality dle povahy spáchaných skutků na kriminalitu majetkovou, násilnou a mravnostní je v procentuálním zastoupení na špici majetková kriminalita před násilnou a mravnostní.

¹¹ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 16.

Procentuální zastoupení majetkové, násilné a mravnostní kriminality na území České republiky v roce 2009 znázorňuje graf 2.

Graf 2: Struktura obecné kriminality v roce 2009

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

2 KRIMINALITA MLÁDEŽE

Obecně lze kriminalitu mládeže vymezit jako nejzávažnější sociálně patologický jev, tj. poruchu v jejich chování, projevující se v porušování trestněprávních norem.¹²

2.1 Terminologické vymezení pojmů souvisejících s kriminalitou mládeže

V souvislosti s kriminalitou mládeže, respektive s pácháním trestné činnosti mládeží, je nutné objasnit a specifikovat několik základních pojmů, které se váží pouze k této kategorii pachatelů.

2.1.1 Terminologické vymezení pojmu dítě, mladistvý, mládež

Jednotlivé právní normy používají u mládeže odlišné vymezení pojmů. Dítě je pojem vyplývající z Úmluvy o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child), což je mezinárodní konvence stanovující občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Dodržování úmluvy kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN (Committee on the Rights of the Child). Úmluva byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989. Ratifikovalo ji celkem 193 států včetně České republiky. Vzhledem k tomu, že se jedná o mezinárodní právní akt, který byl ratifikován, je pro Českou republiku právně závazný. Právní norma byla publikována ve Sbírce zákonů jako zákon č. 104/1991 Sb., který se přímo promítá do Listiny základních práv a svobod zákona č. 2/1993 Sb. Dítě je zde vymezeno jako osoba nezletilá.

Dítě je pojem používaný dále například v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 94/1961 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 40/2009

¹² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 267.

Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 200/1990 Sb., zákon o přešupcích, ve znění pozdějších předpisů a v řadě dalších.

V oblasti trestně právních předpisů se užívá pojmů zletilost, nezletilost, mladistvý a osoba mladší než 15 let.

Zletilost je základní pojem, který vyjadřuje způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti, takzvanou způsobilost k právním úkonům.¹³

Za zletilého se považuje fyzická osoba, která dosáhla 18 let věku života. Osobou nezletilou je potom osoba fyzická, která nepřekročila 18. rok svého života.

Pojem mladistvý je rovněž používaný v oblasti trestních předpisů, přičemž mladistvý je vymezen jako osoba fyzická ve věku od 15 do 18 let věku života. Trestní odpovědnost mladistvého nastává v den, který následuje po dni dovršení patnácti let věku života. Trestní odpovědnost fyzické osoby jako mladistvého končí v den dovršení jeho osmnáctého roku života a v den následující nastává plná trestní odpovědnost.

Pro potřeby metodiky vyšetřování trestných činů pachatelem z řad mládeže rozumíme:¹⁴

- a) pachatele dětského věku (mladší patnácti let),
- b) pachatele v období dospívání – postpubescence (patnáct až osmnáct let).

Další kategorií osob vymezených na základě věku je:

Osoba blízka věku mladistvého, kterou se podle právních norem rozumí osoba mezi osmnáctým a devatenáctým rokem věku života. Pokud tato osoba spáchá trestný čin v tomto věkovém rozmezí, může soud přihlédnout při výměře trestu s ohledem na tuto skutečnost jako na polehčující okolnost. Může tak uplatnit zvláštní způsoby řízení proti mladistvému a s tímto souvisejících specifik trestů, ochranných a výchovných opatření.

¹³ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. s. 251.

¹⁴ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. s. 252.

2.1.2 Terminologické vymezení protiprávních jednání

- a) Delikvence z latinského delinquere, chování, které odporuje sociálně přijatým a uznávaným zejména slovním normám příslušného sociálního útvaru, a je považováno ne-li za nezákonné tak za antisociální, sociálně patologické nebo nemorální.¹⁵
- b) Delikt z latinského delictum, což znamená protiprávní jednání, přestupek, označení pro porušení práva.
- c) Provinění je pojem uvedený v zákoně č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, v ustanovení § 6 takto:
 - Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.
 - Čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, není proviněním, jestliže je spáchán mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý.
 - Nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákon.
- d) Přestupek je definován v zákoně č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, v ustanovení § 2 takto:
 - Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.
 - Přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem nebo nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak.

¹⁵ GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. s. 58.

- e) Trestný čin je definován v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, viz kapitola 1. 1.

2.2 Příčiny a podmínky kriminality mládeže

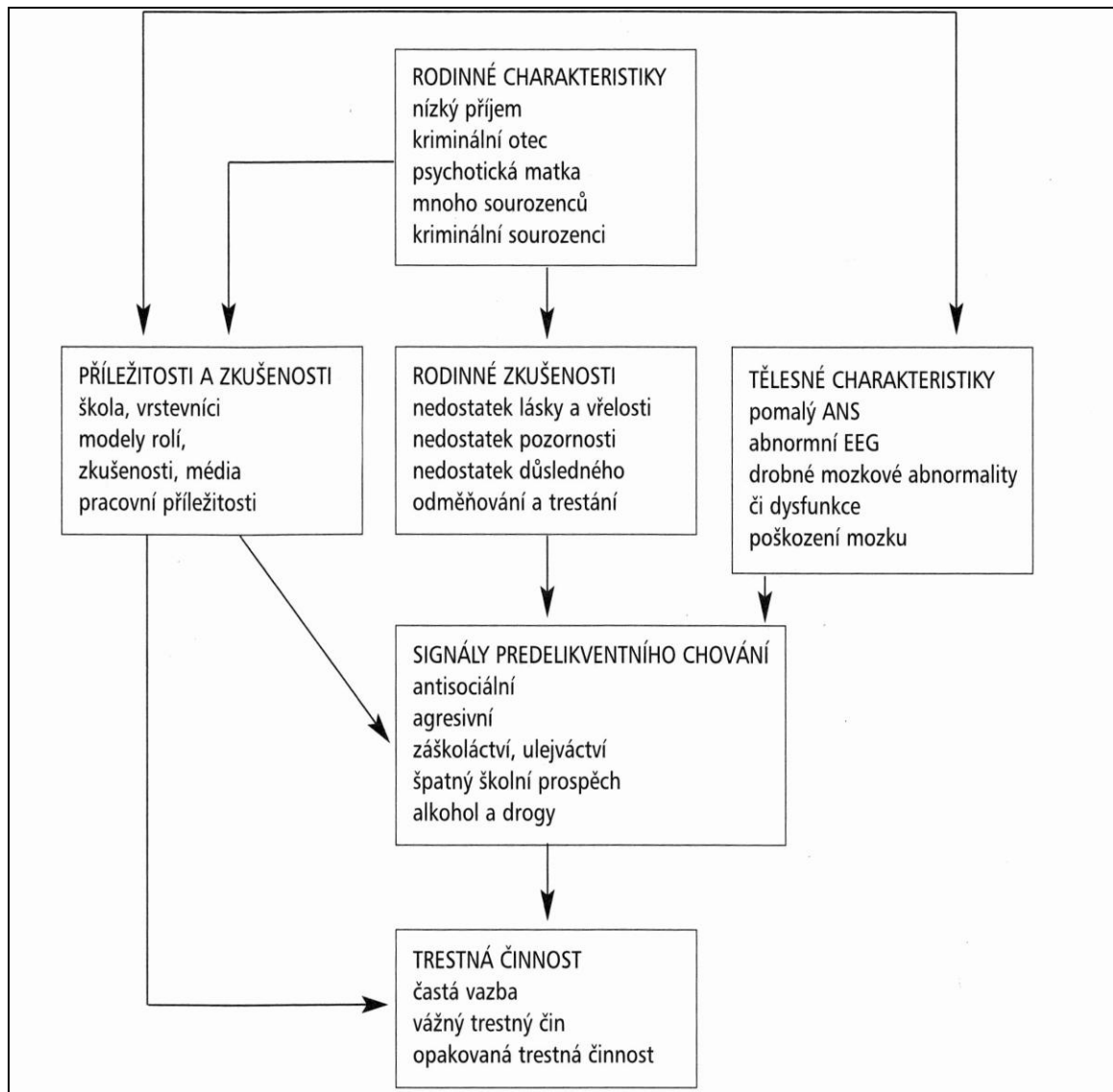
Za determinující faktory, které ovlivňují kriminalitu mládeže, jsou považovány ty, které formují osobnost člověka. Především jde o takové okolnosti, které bezprostředně ovlivňují chování a jednání jedince, které od dětství utváří hierarchii hodnot, citlivost, smysl pro odpovědnost. Rozhodující roli při formování osobnosti mládeže má rodina, přátelé a známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Nezanedbatelný vliv má i škola, kamarádi, parta a další. Základním kritériem pro hodnocení kriminality mládeže je věk, pro který je příznačné určité chování a jednání jedince a další zvláštnosti, kterými se liší od ostatních. Jednotlivá životní údobí ovlivňuje biopsychický vývoj člověka a změny somatické (anatomicko-fyziologické), které jsou doprovázeny rozvojem intelektu, citové a morální složky osobnosti. Rozdílnost v dosažené úrovni a kvalitě uvedených faktorů je příznačná nejen mezi věkovými kategoriemi člověka, ale i mezi jedinci stejného věku. Rozdíly jsou patrné i ze sociologického hlediska, kde jsou dány především sociální funkcí a pozicí, kterou jedinec zaujímá ve společnosti a v dané věkové skupině. Při hodnocení příčin kriminality mládeže nelze opomenout i takové, které nelze sice označit za primární, ale které rovněž významně na chování a jednání jedince působí. Jde o problematiku zdravotního stavu zejména u osoby s duševními úchylkami nebo chorobami. Početnější skupinu tvoří osoby s psychopatickým vývojem osobnosti.¹⁶

V současné době se většina odborníků přiklání k myšlence, že existuje více příčin vedoucích k delikventnímu chování dětí, které působí vedle sebe a navzájem se ovlivňují a podmiňují. Tuto myšlenku lze označit za multifaktorovou koncepci příčin vzniku kriminality.

¹⁶ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 5 – 8.

Z této koncepce vychází následující Greenwoodův model predikátorů delikventního chování.¹⁷

Obrázek 1: Greenwoodův model predikátorů delikventního chování

Zdroj: KOVAŘÍK, J. in KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 280.

¹⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 279.

Příčiny, které vedou mládež k páchání protiprávních deliktů, lze dle Chmelíka vidět především v těchto 6 následujících kriminogenních faktorech:¹⁸

1. Rodinný život

Neplní-li rodina svou výchovnou funkci, je zde reálný předpoklad pro vznik kriminogenního prostředí. Statisticky je potom výskyt kriminality vyšší u mládeže z rozvrácených rodin, či rodin, kde dítě či mladistvý po materiální stránce nestrádá, má vše co si přeje, což je dáno finanční a majetkovou situací v rodině, kde peníze nahrazují citový vztah mezi rodičem a dítětem, přičemž následně vzniká celkový nezáměr o rodinný život.¹⁹

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později dítěte s otcem a dalšími členy rodiny, je klíčová pro další osobnostní rozvoj dítěte.²⁰

Z těchto důvodů je nutno řešit nedostatky v rodinném životě, neboť rodina je tradičně dle mnohých považována za hlavního činitele, jenž svým selháním umožní dětem vznik kriminálního chování. Je proto v rámci rodiny nutné vytvoření co možná nejkvalitnějších vazeb mezi všemi jejími členy na bázi vzájemné důvěry, porozumění a vzájemné komunikace všech členů. Nutností je potom uplatňování autority, disciplíny a dohledu v celém rodinném životě.

Čím hůře rodiče monitorují své dítě, tím je větší pravděpodobnost, že se dítě dopustí trestného činu v časném věku, tento bude opakovat a následně půjde o závažný trestný čin.²¹

¹⁸ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 7 – 9.

¹⁹ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 7.

²⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 42.

²¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 46.

Základní kriminogenní faktory v rodině:

- a) rozvrácená rodina,
- b) závislost rodičů na alkoholu nebo jiných drogách,
- c) kriminalita členů rodiny,
- d) nepřiměřená výchova dítěte nebo mladistvého (přehnaná tvrdost nebo naopak přehnaná shovívavost),
- e) lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k prospěchu, k trávení volného času,
- f) pobyt dítěte v dětském domově,
- g) preferování podnikatelských aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dětí.²²

Matoušek a Kroftová spatřují rovněž velký problém v rodinném soužití v rozvrácené rodině a popisují ho následovně: „Děti vychovávané jen jedním z rodičů (ve všech zemích jsou to ve zdrucující většině matky) mají podle mezinárodních srovnávacích studií, jež jsou dnes k dispozici, o něco horší výsledky ve škole, víc zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči.“²³

Související problematiku nepřiměřené výchovy dítěte nebo mladistvého popisují Matoušek s Kroftovou takto: „Příliš tvrdá disciplína zahrnující agresivní chování rodiče k dítěti je častější v rodinách, v nichž se děti chovají delikventně. Dítě se v takové rodině učí agresivitě jako dovolenému způsobu chování.“²⁴

²² CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 7.

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 40.

²⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 44.

2. Špatný vliv osob s narušeným chováním

Zde se jedná zejména o vliv starších osob s narušeným chováním, a to jak z řad mládeže, tak i dospělých. Především v průběhu dospívání, kdy je psychika dítěte v porovnání s fyzickou stránkou nedostatečně vyvinuta, je dítě náchylné nekriticky přijímat negativní vlivy případně vzory od starších. Bohužel značně negativní roli zde sehrává alkohol a užívání drog. Mezi nevhodným využitím volného času a delikvencí mládeže často existuje příčinná souvislost.²⁵

3. Škodlivý vliv party

Dle Chmelíka je: „Přirozenou vlastností člověka potřeba se sdružovat v kolektivu lidí. Tato vlastnost je ještě umocněna u mládeže, která se sdružuje v partách či jiných společenstvích. Za určitých podmínek je takové sdružování společensky nežádoucí zejména v případech, kdy parta vystupuje protispolečensky, agresivně, prosazuje rasovou nesnášenlivost apod. Příčina těchto negativistických postojů mladých lidí v partě je například v tom, že mladý člověk těmito postoji protestuje proti chybám a nedostatkům společnosti. Mladý člověk, který nemá ještě dostatek zkušeností, je velmi citlivý na vliv okolí. Sugestivně vnímá chyby a nedostatky mikrostruktury, ve které žije. Snadno podléhá negativním vlivům osobnosti, včetně negativním protispolečenským vlivům. Velmi snadno se integruje do určitého ideologického seskupení zejména v případech, kde takové seskupení (parta) je řízena silnou osobností. Ideologie seskupení je přijímána za ideologii vlastní. Svou roli při integraci mladého člověka do party sehrává i přirozená snaha mladého člověka vyniknout nad svým okolím, touha být zajímavým, odlišovat se od ostatních, upoutat okolí apod. V prezentaci svého postoje je mládež podporována

²⁵ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 7.

anonymitou party, která výrazně ovlivňuje stupeň agresivity v prosazování názoru a jednání.²⁶

Problém ve vlivu škodlivých part, skupin a subkultur mládeže vidí i Matoušek s Křofťovou, přičemž uvádějí následující: „Časné uvolňování rodinných vazeb v nefunkčních rodinách a celkové oslabování sociálních vazeb „nezdárných“ mladých lidí v postindustriální společnosti vede k tomu, že si některé vrstevnické skupiny mládeže vytvářejí svoje vlastní, na první pohled nezávislé ideologie, jež mohou být živnou půdou delikventního chování.“²⁷

Kriminogenní faktory:

- a) silná vůdčí osobnost party,
- b) anonymita party,
- c) agresivita party při prosazování své ideologie,
- d) sugestivní přebírání názoru, postoje party a zejména vedoucího party za vlastní.²⁸

Novotný a Zapletal konstatují smutný fakt, typický pro škodlivý vliv party: „Samotné provedení loupežného jednání je pro pachatele důležitější než zisk, který z tohoto počínání vzešel. Pachatel se snaží potvrdit si své schopnosti, prosadit se, přinutit někoho, aby jej poslouchal, či aby se ho bál, chce zažít dobrodružství, chce získat uznání ve vrstevnické skupině.“²⁹

Důležité je, aby všechny tyto škodlivé party, skupiny či subkultury mládeže, které jsou součástí vrstevnického prostředí mládeže a mohou být pro společnost potenciálním rizikem, byly alespoň zjištěny a monitorovány.

²⁶ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 7–8.

²⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 84.

²⁸ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 8.

²⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 382 – 383.

Jak uvádí Kraus: „Pokud jde o skupiny asociálního charakteru, mělo by být naším cílem eliminovat jejich negativní vlivy nebo se alespoň snažit izolovat jejich působení, aby nemohly ovlivňovat jednání dalších dětí a mládeže.“³⁰

4. Nedostatečné působení školy

Škola je neoddělitelnou součástí výchovy mladého člověka, neboť vytváří jeho základní materiální a citové hodnoty. Tyto jej provázejí celým životem a přímo působí na formování osobnosti. Škola v některých případech může působit jako katalyzátor kriminogenních faktorů rodiny. Vztah dítěte ke škole je značně ovlivňován osobností učitele a celkovou organizací školní výuky.³¹

Školní prostředí může být rizikovým činitelem ve vztahu ke kriminalitě mládeže, neboť učitelův nezájem nebo agresivita mohou být živnou půdou pro šikanování ve třídě. V tomto ohledu je třeba, aby učitel, který nechce takový vývoj dopustit, komunikoval s dítětem a posiloval a podporoval vzájemný vztah důvěry a podporoval vstřícnou kooperativní atmosféru ve třídě.³²

Kriminogenní faktory:

- a) nepravidelná školní docházka,
- b) špatný prospěch,
- c) nevhodné chování k učitelům a žákům,
- d) arogantní přístup učitele k žákům,
- e) špatná spolupráce rodičů se školou,

³⁰ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 93.

³¹ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 8.

³² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 76.

f) nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy.³³

5. Vzdělání

Dalším faktorem, který vede mládež k páčání kriminálních deliktů, je nedostatečné vzdělání. Tento faktor úzce souvisí se školou a především nedostatečné a neúplné vzdělání se potom stává rizikovým faktorem.

Řada delikventní mládeže má pouze základní vzdělání nebo jej ani nedokončilo. U některých je zjišťována podprůměrná inteligence. Tato se stává projevem nedostatku sebekritičnosti, scestných zájmů na jedné straně a naopak pocity nedocenění na straně druhé. Toto bývá často spojeno se snahou upoutat na sebe pozornost za každou cenu. Tito lidé nemají konkrétní představy o životní perspektivě, a to ani do relativně blízké budoucnosti.³⁴

Škola a vzdělání je rovněž zásadní ukazatel pro Matouška a Kroftovou, kteří uvádějí následující:³⁵

„Vzdělávací politika státu (podobně jako bytová politika, politika sociálních dávek a rodinná politika) proto potencionálně může kriminalitu redukovat, neboť může lidem pomáhat, aby se ze svých sociálních hendikepů vymaňovali.“

„Škola by měla děti nejen kvalifikovat pro budoucí práci, ale také vychovávat k občanské angažovanosti, a to ve spolupráci s rodinou.“

³³ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páčané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 8.

³⁴ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páčané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 8 – 9.

³⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 67–69.

6. Recidiva, Alkoholismus, Omamné látky

Negativní roli sehrává v páčání trestné činnosti její recidiva, působení alkoholu a omamných látek. V souvislosti s těmito faktory je třeba zkoumat, zejména kdo mladistvému umožnil požívání alkoholu nebo jiných omamných látek a jakou roli v chování a jednání mladistvého tato osoba sehrává.³⁶

Problém vlivu recidivisty na ostatní spočívá v tom, že recidivisté představují tvrdé jádro kriminality a jsou zjevně rezistentní vůči snahám společnosti o zpětné zařazení do normálního života společnosti.³⁷

Souhrnně lze pak konstatovat, že nadměrná konzumace alkoholu vede k protispolečenskému zaměření osobnosti spojenému se ztrátou odpovědnosti a k celkové sociální a kulturní degradaci, negativní vliv alkoholu se projevuje v mezilidských vztazích a narušení občanského soužití.³⁸

Výše uvedený Chmelíkův výčet kriminogenních faktorů kriminality mládeže lze doplnit i o vliv masmédií, zejména pak televize.

Toto lze doložit tvrzením Matouška, Kodymové a Koláčkové: „Nezanedbatelný je i všudypřítomný vliv, který mají na děti a mládež masová média, zejména televizní pořady spojující násilí a zábavu. Vedle prokazatelného vlivu televizního násilí na agresivitu dětí a mládeže ovlivňují dnešní masová média dospívající i propagací idolů, jejichž chování je často za hranicemi normality, někdy i za hranicemi zákona.“³⁹

³⁶ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 9.

³⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 339.

³⁸ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 429.

³⁹ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 268.

Závislost na televizi v případě dětí a adolescentů může vyústit v to, že postupně ztrácejí blízké vztahy k soukmenovcům, jejich emoční vztahy vyhasínají, vyskytují se u nich konflikty s ostatními lidmi, postupně se u nich dostavuje morálně emoční otupění, chovají se nemotivovaně, zhlouple a neeticky.⁴⁰

Působení a účinky masmédií komentuje Kraus následovně:

„Největší zrada v působení médií (především vůči dětem) spočívá v tom, že virtuálně vytvořený svět předkládají jako realitu (např. virtuálně vytvořený hrdina se vzápětí bije dál), která ovšem takto filmově nefunguje. Není divu, že mladiství delikventi argumentují, že pouze napodobovali a chtěli si to také vyzkoušet.“⁴¹

Podmínky jsou druhou nezanedbatelnou skupinou, které společně s příčinami umožňují páchaní jednotlivých protiprávních skutků a mají vliv na vznik kriminality. Podmínky napomáhají či ulehčují spáchání protiprávního jednání.

Podmínky působí objektivně v určitém vyjmenovaném období či čase, vliv má i společenské klima. Společenské klima je charakteristické momentálním stavem společnosti, který prezentují určité modely jednání a chování obyvatelstva, na které reaguje moc zákonodárná svou legislativou, vytváří právní rámec toho, co je tolerováno společností jako přípustné a toho, co je protizákonné.

2.3 Kriminalita a protiprávní jednání páchané mládeží

Co se týče struktury trestné činnosti páchané mládeží, ta je velmi rozmanitá, „kopíruje“ skutky páchané dospělými, nicméně je do určité míry odlišná od trestné činnosti dospělých. Má své zvláštnosti, které charakterizují typické rysy a způsoby páchaní trestných činů. To je především dáno vývojem osobnosti a s tím související věk pachatelů z řad mládeže.

⁴⁰ POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*. 3. rozš. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. s. 136.

⁴¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 128.

Typické způsoby spáchání trestných činů lze charakterizovat takto:

- výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mládeže,
- trestná činnost je obvykle páchána skupinově s nízkou úrovní organizace,
- obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud je připravována, potom je příprava povrchní a nedokonalá,
- chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou, projevující se například zbytečnou devastací okolí a předmětů,
- nevýhoda mladistvého pachatele spočívající v nedostatku věku a fyzické síly, je nahrazována neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle,
- kriminální delikty jsou často páchány pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které posilují odvahu i agresivitu,
- při recidivě trestné činnosti mladiství volí stejný způsob spáchání a opakují předchozí konání,
- alibi zajišťují kamarádi, parta, obvykle až po spáchání trestné činnosti,
- o připravované trestné činnosti se obvykle svěřují kamarádům nebo členům party,
- obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu,
- předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují,
- rozhodování a jednání je spíše emotivní než racionální.⁴²

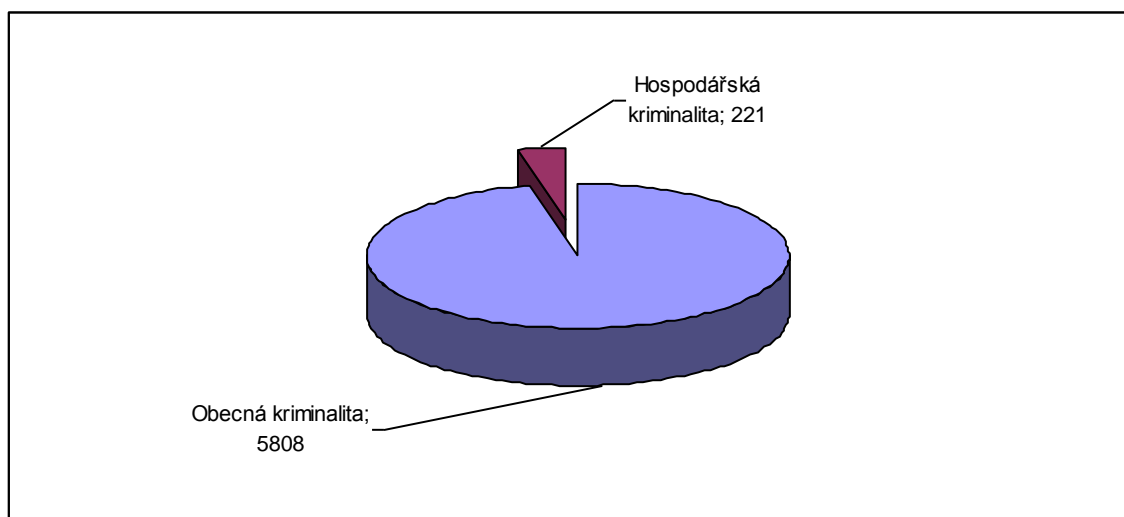
Pokud jde o typické rysy a projevy trestné činnosti mladých lidí, jedním z nich je nedostatečná plánovitost trestného činu. Páchají skutky většinou bez promyšlené dlouhodobější přípravy. Svědčí o tom náhodnost místa, na kterém byl trestný čin spáchán, použití nevhodných nástrojů či potřeb pro získání či ukrytí lupu, volba špatného času pro provedení

⁴² STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. s. 255 – 256.

deliktu, nedokonalá konspirace a zastření stop. V neposlední řadě k těmto charakteristikám patří i potřeba pochlubit se svými činy na veřejnosti či ve společnosti vrstevníků. Právě toto mnohdy vede k jejich dopadení. Zvláštní kapitolou, specifickou především pro trestnou činnost mládeže v moderní společnosti je vandalismus. Jde o bezdůvodné na první pohled obtížně pochopitelné ničení cizího, a to veřejného či soukromého majetku a šikanování. Jež se zaměřuje na různé druhy psychického či fyzického týrání či ubližování jiným lidem.⁴³

Co se týče páčání jednotlivých trestných činů skupinou pachatelů z řad mládeže, můžeme sledovat následující skutečnosti. Z hlediska dělení kriminality na kategorii obecnou a hospodářskou jednoznačně převyšuje a dominuje páčání trestných skutků mládeží v kategorii obecné kriminality. Nejčastěji se mládež dopouští trestných činů proti majetku, tedy majetkové kriminality. Nejčastěji a nejvíce je zastoupen trestný čin krádeže. Nezletilci se dopouštějí krádeží především nahodilých, co do provedení nenáročných a jednoduchých, většinou bez jakékoliv přípravy.

Graf 3: Struktura kriminality mladistvých v roce 2009, dle spáchaných skutků obecné a hospodářské kriminality

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESSK – kriminální statistiky 2009

⁴³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 380 – 384.

V závislosti na věku pachatele je patrná jistá diferenciaci v předmětu zájmu, v náročnosti způsobu páchaní i ve stupni organizovanosti při páchaní krádeží. Uvedená diferenciaci se začíná výrazněji projevovat koncem osmdesátých a začátkem devadesátých let, kdy u mladistvých pachatelů (zejména ve věku 17 – 18 let) je patrný posun v páchaní trestné činnosti kvalifikovaným způsobem s prvky přípravy a organizovanosti. Patrný je posun od nahodile páchané trestné činnosti k typování objektů napadení i ve výběru zájmu, posun od trestné činnosti páchané jednotlivci ke skupinově páchané trestné činnosti.⁴⁴

Obrázek 2: Autentický záběr zachycující mladistvé při vloupání do obchodu

Zdroj: Policie ČR interní databáze

Druhou nejvýznamnější skupinou kriminality páchanou mládeží je páchaní násilné kriminality.

Dle Chmelíka je u násilné trestné činnosti páchané mládeží od roku 1990 zaznamenáván značný nárůst. Tato trestná činnost je doprovázena vysokým stupněm brutality. Ve struktuře pachatelů z řad mládeže je evidentní snížení věkové hranice tak, že násilnou trestnou činností již páchají i osoby mladší 15 let. Současnými doprovodnými znaky násilné trestné činnosti páchané mládeží jsou:

⁴⁴ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 9 – 10.

- vliv alkoholu,
- vliv drog,
- páchaní těchto skutků ve skupinách,
- pocit anonymity v partě,
- použití zbraní, které nahrazují nedostatečnou fyzickou sílu,
- různé formy nátlaku, zastrašování, vyhrožování a tlak na poškozeného, aby tyto skutečnosti neoznámil orgánům činným v trestním řízení.⁴⁵

Ve spektru násilné trestné činnosti je nejvíce zastoupen trestný čin ublížení na zdraví spáchaný úmyslně a loupež. Další trestné činy páchané mládeží jsou nejčastěji vydírání, porušování domovní svobody a nebezpečné vyhrožování. Z nejzávažnějších násilných trestných činů není výjimkou ani trestný čin vraždy, který je zaznamenáván zejména u pachatelů ve věku 18 let.

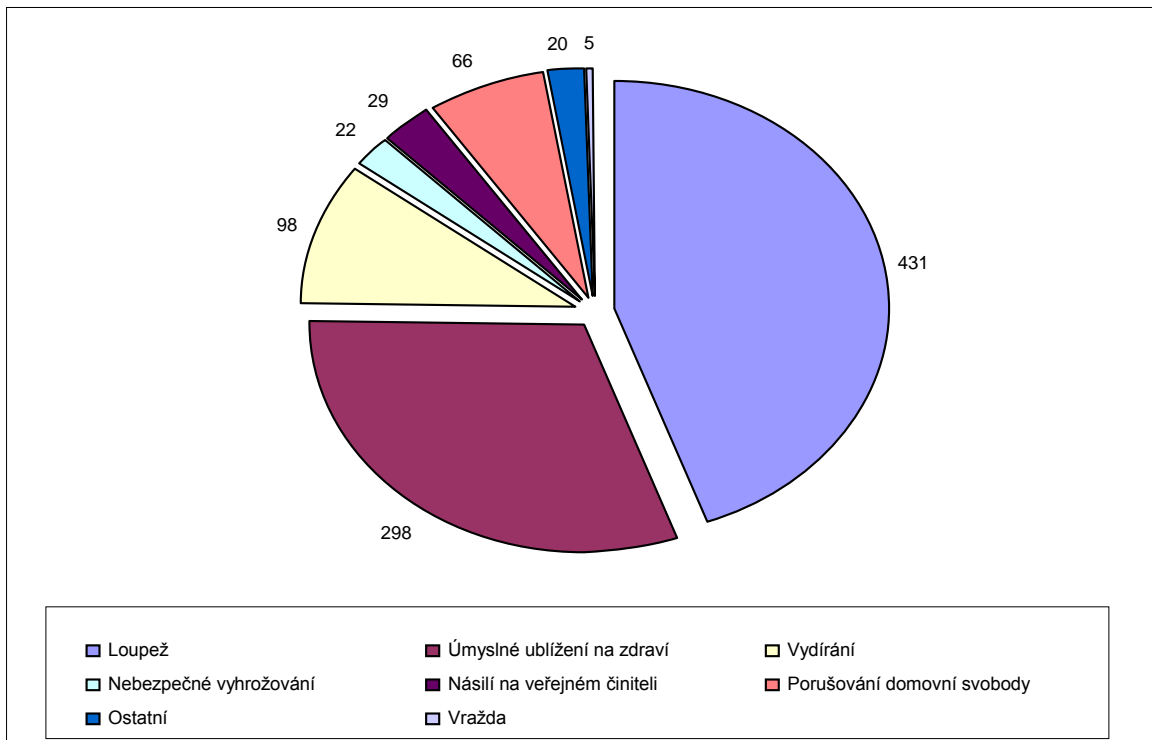
Obrázek 3: Autentický záběr zachycující mladistvé při loupežném přepadení

Zdroj: Policie ČR interní databáze

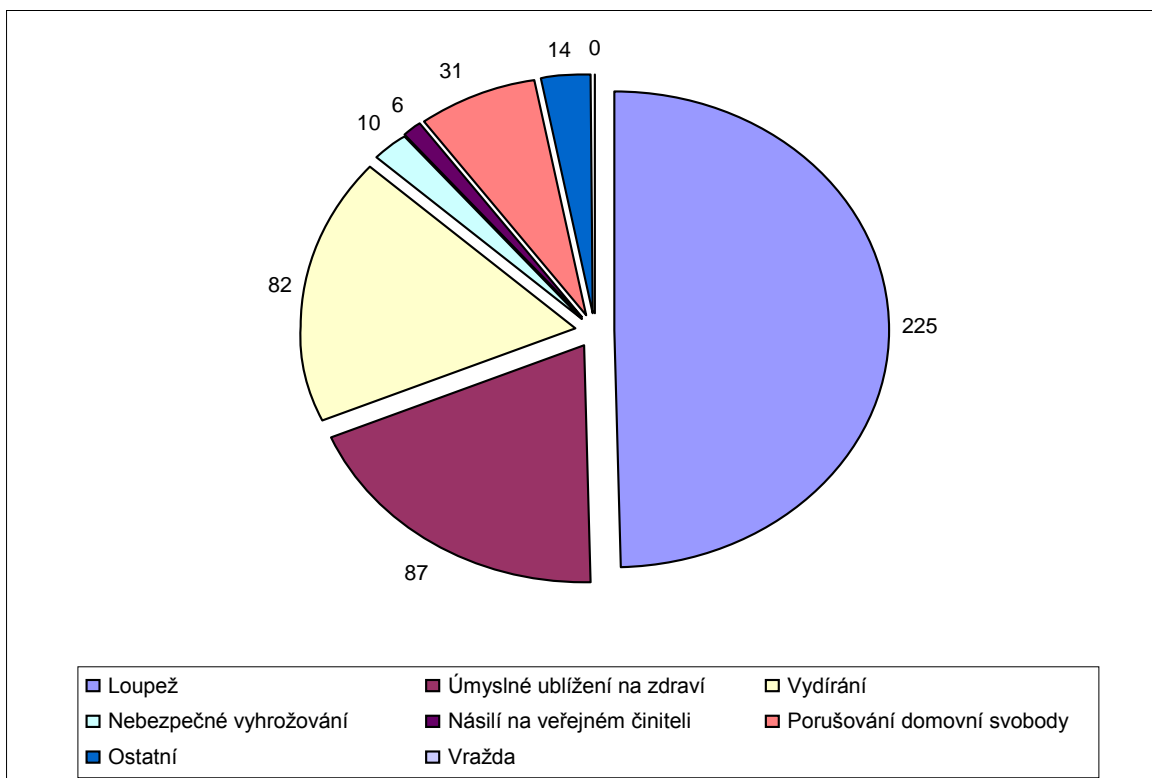
⁴⁵ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. s. 10.

Graf 4: Struktura násilné trestné činnosti mladistvých v roce 2009

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

Graf 5: Struktura násilné trestné činnosti dětí v roce 2009

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

3 POSTAVENÍ MLÁDEŽE V PRÁVNÍM ŘÁDU

Vývoj společnosti, respektive každého společenství, je charakteristický dynamikou probíhajících procesů a změn. Změny se týkají všech členů společnosti a prostředí, ve kterém žijí. Projevy procesů a důsledky změn nemusí být vždy přínosné jak pro jedince, tak i jeho sociální prostředí, a proto společnost a její členové vyvíjejí úsilí zaměřené na podporu prospěšných a eliminaci neprospěšných procesů a jevů.⁴⁶

V problematice kriminality mládeže došlo k markantním změnám, důraz se v současné době klade především na prevenci a osvětu. Veškeré aktivity při prevenci kriminality bezpodmínečně vycházejí z Listiny základních práv a svobod.

„Každý stát, chce-li se chovat zodpovědně z hlediska budoucího vývoje kriminality v zemi, musí jednak věnovat trvalou a soustředěnou pozornost formám a projevům sociálně patologických jevů u dětí a mladistvých, jednak musí hájit jejich práva a oprávněné zájmy v nejšířším slova smyslu. Tato pozornost nesmí být pouze rázu represivního či restriktivního, ale musí mít spíše podobu chápající pedagogicko-psychologické analýzy, jež vyúsťuje do vhodných preventivních či resocializačních zásahů.“⁴⁷

V samotném vyšetřování i následném trestání došlo rovněž k mnoha změnám, souvisejícím zejména se změnami v oblasti trestně právních norem a především se vznikem nové právní normy, zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění dalších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“). Současně i vznikem nových institucí jako je Probační a mediační služba České republiky, která je definována zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*. 3. rozš. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. s. 7.

⁴⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 377.

3.1 Právní normy

3.1.1 Historie a pojetí právních norem na území České republiky

Historicky první institucí v celém světě, jež se váže ke kriminalitě mládeže, bylo založení prvního řádného soudu pro mladistvé v USA v roce 1899. Ostatní země rovněž vnímají potřebu řešení této problematiky. Proto i na území České republiky vznikají právní normy vztahující se ke kriminalitě mládeže.

Na našem území byly aplikovány postupem let tyto nejdůležitější normy:⁴⁸

- Zákon o ochraně dětí před nevhodnými zábavami v roce 1922 bránil účasti mládeže na hazardních hrách, tanečních zábavách, zakazoval mládeži kouření a požívání alkoholických nápojů.
- Zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931. Ten stanovil hranici trestní odpovědnosti na 14 let, což souvisí s ukončením školní docházky. Upřednostňoval se spíše ochranný přístup. Mladistvý byl ve věku od 14 do 18 let života. Před čtrnáctým rokem věku života se jednalo o nedospělého. Byly vytvořeny samostatné soudy pro mládež, stanovuje se termín provinění.
- Zákon o právu rodinném v roce 1949 zavedl rovná práva obou rodičů vůči dítěti. Vypočítával příklady, kdy je možné dítě rodičům odejmout. Deklaroval povinnost státu účastnit se na výchově dětí.
- Roku 1950 byl přijat nový Trestní zákon a Trestní řád, upravující trestní odpovědnost na 15 let, zákony aplikují všechny tresty stejně pro mladistvé a dospělé s výjimkou trestu smrti a doživotí, v zákoně není ochranný dozor. U mladistvých pachatelů je dovoleno použití ochranné výchovy a ochranného léčení ve všech případech ústavním způsobem, nařizovala se do nabytí zletilosti, soud ji mohl prodloužit do věku 21 let. Povinně se uplatňuje u dětí mezi 12 až 15 lety, jež spáchaly trestný čin se sankcí, kdy dospělému bylo možno uložit trest doživotí či trest smrti.

⁴⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 298.

- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí z roku 1952 zřizoval úřadovny ochrany mládeže jako justiční orgány občansko-právních soudů v každém okrese. Tyto orgány mohly nezávisle na soudech rozhodovat o umístění dítěte do ústavní péče. V zákoně byla upravena ochrana dětí, které nejsou v péči rodičů.
- Školský zákon z roku 1953 definoval typy mimoškolních výchovných zařízení. Byly to dětské domovy, dětské domovy se zvýšenou výchovnou péčí, záchytné domovy a domovy pro mládež vyžadující zvláštní péči.
- V roce 1961 byl přijat Trestní zákon, kde jsou stále mladiství posuzováni v rámci trestního zákona, následné stíhání a další postup v těchto případech je upraveno v rámci trestního řádu.

3.1.2 Ostatní současné právní normy upravující problematiku mládeže v České republice

Jedná se o stručný nástin právních norem týkajících se problematiky dětí a mládeže z pohledu činnosti různých orgánů a institucí podílejících se na řešení této problematiky. Všechny uvedené právní normy jsou ve znění pozdějších předpisů.⁴⁹

- Ústava ČR, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., který je nadřazen všem právním normám v ČR, které nesmějí odporovat tomuto ústavnímu zákonu. V Ústavě je stanovena nadřazenost mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána.
- Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku v ČR.
- Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., tento upravuje celou trestněprávní problematiku, stanovuje trestní odpovědnost, trestné činy a sankce.
- Trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb., tento závazně stanovuje postupy při vyšetřování trestních činů a jejich stíhání.

⁴⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 299 – 302.

- Zákon o výkonu trestu, zákon č. 169/1999 Sb., upravuje problematiku vězeňství, pobyt a režimy ve výkonu trestu. Díl 3 upravuje výkon trestu mladistvých.
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Tento zákon upravuje činnost školských zařízení, kde se poskytuje preventivní výchovná péče a dále pak se týká zařízení, v nichž je realizována ústavní a ochranná výchova.
- Zákon o výkonu vazby, zákon č. 293/1993 Sb., upravuje podmínky vazby a garantuje mladistvým výkon vazby odděleně od dospělých, upravuje návštěvy a systém kázeňských trestů mladistvým.
- Zákon o policii, zákon č. 273/2008 Sb., který se týká Policie České republiky. Mladistvým a dětem je věnována ochrana a zvláštní přístup při použití donucovacích prostředků a zbraně, dále pak při zadržení a pobytu v policejní cele a výsleších osob mladších 15 let.
- Zákon o probační a mediační službě, zákon č. 257/2000 Sb., jež se týče činnosti a plnění úkolů Probační a mediační služby České republiky.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Cíl zákona spočívá v ochraně práv dítěte, jeho zdravého vývoje a jeho řádné výchovy. Stanovuje orgány sociálně právní ochrany dítěte např. MPSV, Úřad pro mezinárodní ochranu dětí, oddělení sociálně právní ochrany dětí na státních úřadech.
- Zákon o rodině, zákon č. 94/1963 Sb., deklaruje zájem celé společnosti na řádné výchově dětí, upravuje práva státní správy a rodičů v případech rozhodování o rizikové mládeži. Zavádí se institut pěstounské péče a předběžného opatření. Stanovují se podmínky ústavní výchovy.

3.2 Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, nabyl účinnosti 1. 1. 2004.

Tento zákon se zaměřuje na děti mladší 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, a na mladistvé, kteří v době spáchání provinění dovršili patnáctý rok svého věku a nepřekročili osmnáctý rok svého života. Uplatňuje se spíše ochranný přístup orientovaný na osobu pachatele než samotný trest, tedy přístup podobný zákonu o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931.

3.2.1 Důvody vzniku zákona

Zákonodárce vycházel z úvahy, že kriminalita mládeže je natolik důležitý a svébytný fenomén, že si vyžaduje samostatnou legislativní úpravu, že nestačí právní úprava dosud obsažená převážně v trestním zákoně a trestním řádu, ale že je třeba přijmout nový zákon. Zákonodárce jej koncipoval tak, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže zcela nově vymezuje rozdíly a speciální právní úpravy odpovědnosti za spáchané činy oproti obecné úpravě obsažené zejména v trestních kodexech a v souvisejících právních předpisech.⁵⁰

Smyslem takové právní úpravy je dostatečně zohlednit odlišnosti v charakteru trestné činnosti mladistvých, v osobnostech takových pachatelů, což není dost dobře možné cestou pouhých zvláštních ustanovení v obecných trestních kodexech. Individualizace postupu, nezbytná pro úspěšné řešení takových případů, totiž oproti případům trestné činnosti dospělých vyžaduje natolik odlišný přístup orgánů činných v trestním řízení, odlišnou škálu trestů či opatření, nebo v neposlední řadě zvýšenou míru dohledu nad nápravou pachatele (probace), že zařazení všech těchto prvků do obecných trestních norem by působilo nesourodě. Zároveň je třeba vypořádat se odpovídajícím způsobem s problematikou postupu vůči osobám dopouštějícím se protiprávních činů vyjmenovaných v trestním zákoně, které nedovršily patnáct let věku a nejsou tedy trestně odpovědné, nebo vůči takto jednajícím mla-

⁵⁰ JELÍNEK, J. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení. *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2003, roč. XXXVI, č. 4. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/index.html>.

distvým, kteří nejsou trestně odpovědní z jiného důvodu (nepříčetnost). Nejedná se však o „zjemnění“ přístupu k mládeži, která se dopouští protiprávního jednání. Dosavadní přístup zkrátka selhal, proto je třeba pokusit se nalézt jiný, zdůrazňující především aspekty výchovné a nápravné (v případech, kdy je to možné), jenž by měl vést k tomu, aby po absolvování příslušného řízení byla naděje, že se mladý delikvent na cestu trestné činnosti nevrátí.⁵¹

3.2.2 Základní zásady

Význam základních zásad řízení ve věcech mládeže zůstává stejný jako u základních zásad trestního řízení obsažených v trestním řádu. Zvláštností oproti obecné úpravě je skutečnost, že základní zásady řízení ve věcech mladistvých jsou vyjmenovány v jednom ustanovení spolu se základními zásadami trestního práva hmotného, které se mají uplatnit při posuzování delikvence mladistvých.⁵²

Speciální základní zásady trestního řízení ve věcech mládeže jsou konkrétně vymezeny v ustanovení § 3 odstavcích 3 až 8 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jsou jimi zásada zvláštního (specifického) přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých, zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační programy, zásada ochrany soukromí mladistvého, zásada rychlosti řízení a zásada uspokojení zájmů poškozeného.

⁵¹ ZEMAN, P. Nový zákon o soudnictví nad mládeží – 1. díl. *Týdeník pro sociální otázky Soudy*. 14. 8. 2003, roč. XIII, č. 31. Dostupný z WWW: <<http://www.tydenik-sondy.cz/200331/index.htm>>.

⁵² JELÍNEK, J. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení. *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2003, roč. XXXVI, č. 4. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/index.html>.

3.2.3 Řízení ve věcech dětí mladších 15 let

Tuto problematiku upravuje hlava III zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dítě není trestně odpovědné, ale pokud spáchá čin jinak trestný, řeší problém soud ve věcech mládeže, přičemž učiní opatření potřebná k jeho nápravě. Soud pro mládež může uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, dle § 93 zákona o soudnictví ve věcech mládeže tato opatření:

- a) výchovnou povinnost,
- b) výchovné omezení,
- c) napomenutí s výstrahou,
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- e) dohled probačního úředníka,
- f) ochrannou výchovu.

Ochrannou výchovu soud pro mládež uloží dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a bylo mladší patnácti let. Taktéž i dítěti, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.

Opatření se ukládá rozsudkem, dítěti může být současně uloženo i více opatření, je-li to potřebné k dosažení účelu zákona.

Řízení s dítětem lze zahájit:

Dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, lze opatření uložit na návrh státního zastupitelství. Státní zastupitelství je povinno návrh podat bezodkladně poté, jakmile se dozví, že trestní stíhání je nepřípustné, protože jde o osobu, která není pro nedostatek věku trestně odpovědná.

Lze zahájit řízení i bez návrhu – soud zahájí z vlastní iniciativy, jakmile dostane nějaký podnět. Pokud návrh podá neoprávněná osoba, soud řízení zastaví.

Řízení se účastní nezletilé dítě, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci dítěte, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče a další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno a státní zástupce, pokud

podal návrh. Soud ustanoví opatrovníkem dítěte advokáta. Dítě musí být vždy zastoupeno, protože nemá takovou procesní způsobilost, aby se mohlo zastupovat samo. Zákonní zástupci dítě nemohou zastupovat, protože jsou účastníky řízení.

Průběh jednání:

Dítě mladší patnácti let musí být vyslechnuto s přihlédnutím k jeho věku a v přítomnosti opatrovníka. Nemusí být vyslechnuto, pokud lze prokázat jednání jiným způsobem, ale vždy se musí k věci vyjádřit. Při jednání musí být vyloučena veřejnost.

Ochrana soukromí dítěte:

Výsledek řízení může být uveřejněn po právní moci rozsudku ve veřejných sdělovacích prostředcích bez jména a příjmení dítěte, dalších účastníků řízení a jejich opatrovníků či jiných zástupců.

3.2.4 Trestní odpovědnost mladistvých

Problematiku mladistvých kompletně upravuje hlava II zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Hranice trestní odpovědnosti v České republice je stanovena dovršením 15 let věku života.

Opatření v řízení proti mladistvému stanovuje § 10 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, který vymezuje druhy opatření následovně:

- 1) Výchovná opatření
 - a) dohled probačního úředníka,
 - b) probační program,
 - c) výchovné povinnosti,
 - d) výchovná omezení,
 - e) napomenutí s výstrahou.
- 2) Ochranná opatření
 - a) ochranné léčení,
 - b) zabezpečovací detence,
 - c) zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty,

- d) ochranná výchova.
- 3) Trestní opatření
- a) obecně prospěšné práce,
 - b) peněžitá opatření,
 - c) peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu,
 - d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
 - e) zákaz činnosti,
 - f) vyhoštění,
 - g) domácí vězení,
 - h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
 - i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
 - j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
 - k) odnětí svobody nepodmíněně.

1) Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou mírnější než ochranná a trestní opatření, jsou vymezena v hlavě II, díl 4 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Lze je uložit vedle jiného opatření i při upuštění od trestního opatření a jeho úkolem je podpora výchovy a usměrnění života mladistvého. Lze ho uložit už v rámci přípravného řízení, ukládá je státní zástupce například do doby, než je řízení pravomocně skončeno. Stále platí presumpce neviny. Je důležité, aby se mladistvý nedopouštěl dalšího provinění. Musí spolupracovat s probačním úředníkem. Nesmí mu bránit při vstupu do obydlí, musí se k probačnímu úředníkovi dostavovat ve stanovených lhůtách, spolupracovat s ním a informovat ho o místě svého pobytu, o dodržování uložených povinností či omezení a o tom, kde pracuje či studuje.

Dohled probačního úředníka, který je uložen v rozhodnutí ve věci samé, se ukládá i bez souhlasu mladistvého. Probační úředník informuje jednou za šest měsíců předsedu se-

nátu soudu o rodinných, sociálních a osobních poměrech mladistvého a jeho životní situaci v té době.

Probační úředník vytvoří spolu s mladistvým probační program, který bude konat. Přihlíží se ke schopnostem, zvláštnostem a možnostem mladistvého. Jedná se zejména o programy sociálního výcviku, terapeutické, doškolovací, psychologického poradenství, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací nebo jiný program k rozvíjení sociálních schopností a dovedností mladistvého.

Mladistvému může být probační program soudem uložen povinně, pokud s ním souhlasí, byl s programem dostatečně seznámen a zároveň je potřebný pro mladistvého i společnost. Pokud mladistvý spáchá proviněním škodu, musí ji nahradit.

Výchovné povinnosti se ukládají jak v souvislosti se zvláštními způsoby řízení, tak i vedle ochranného či trestního opatření a zároveň s jiným výchovným omezením. Lze je uložit v průběhu trestního řízení se souhlasem mladistvého. Například, aby mladistvý bydlel s rodiči nebo osobou odpovědnou za jeho výchovu, vykonal bezplatně společensky prospěšnou činnost, léčil se ze závislosti na návykových látkách, zúčastnil se probačního programu.

Výchovná omezení stanovují například, aby se mladistvý nezdržoval na určitém místě, neužíval návykové látky, nechodil do určitých zařízení a na určité akce nebo do jiných nevhodných prostředí, nadržel předměty k další trestné činnosti, nestýkal se s určitými osobami. Výchovná omezení nesmí narušit přípravu mladistvého na budoucí povolání.

Napomenutí s výstrahou bývá ukládáno vedle jiných opatření. Napomenutím s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. Soud pro mládež, v přípravném řízení státní zástupce, může přenechat škole, zákonnému zástupci nebo výchovnému zařízení potrestání mladistvého. Ti mají povinnost vyrozumět soud, státního zástupce o výsledku. Při uložení napomenutí s výstrahou se hledí na mladistvého, jako by nebyl odsouzen.

2) Ochranná opatření

Ochranná opatření vymezuje hlava II, díl 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ochranná výchova se ukládá v případě, že není náležitě o mladistvého postaráno, a to

jak v rodinném prostředí, ani v prostředí, kde žije. Taktéž v případě, kdy není možné odstranit nedostatky ve výchově a není-li záruka náležitě výchovy. Ochrannou výchovu lze změnit na ústavní výchovu a naopak, pokud jsou splněny podmínky o přeměně ústavní a ochranné výchovy. Mladistvému potrvá ochranná výchova do osmnáctého roku věku života a v případě, že to vyžaduje jeho zájem, smí být prodloužena do devatenáctého roku věku jeho života. Probační úředník může vykonat dohled nad mladistvým, který nemůže ochrannou výchovu vykonat ihned. Je možné podmíněně umístit mladistvého mimo ústavní zařízení, ale měl by být pod dohledem probačního úředníka, nebo by mu soud pro mládež měl uložit jiné výchovné opatření. Ochranná výchova může být uložena i vedle trestního opatření či při upuštění od trestního opatření, ale mladistvý musí být uznán vinným proviněním.

3) Trestní opatření

Trestní opatření jsou vymezena v hlavě II, díl 6 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ukládají se mladistvým v případě, kdy se soud domnívá, že jiná opatření nebo zvláštní způsoby řízení by nevedly k dosažení účelu zákona. Vždy musí být provinění projednáno v hlavním líčení a znalecky se zjišťuje, zda provinění bylo spácháno v době, kdy mladistvý netrpěl duševní poruchou.

Soud pro mládež při ukládání trestních opatření přihlíží i k polehčujícím okolnostem. Těmito okolnostmi mohou být úspěšné vykonání vhodného probačního programu nebo jiného vhodného programu, nahrazení škody poškozenému a zmírnění jeho újmy, snaha mladistvého o obnovu narušených sociálních a právních vztahů, na základě kterých lze důvodně předpokládat, že se žádného dalšího provinění nedopustí.

Soud může upustit od uložení trestního opatření v případě, že mladistvý pachatel lituje činu a snaží se napravit. Soud přihlíží ke skutečnosti, zda stačilo k nápravě pachatele projednání před soudem, nebo zda byl čin spáchán z omluvitelné neznalosti předpisů vzhledem k věkové vyspělosti mladistvého. V těchto případech může soud přijmout záruku za nápravu mladistvého.

Pokud soud potřebuje vykonávat nad mladistvým kontrolu, může podmíněně upustit od uložení trestního opatření na zkušební dobu jeden rok. Zároveň smí uložit ochranné nebo výchovné opatření a uloží mu povinnost nahradit škodu.

V případě, že soud podmíněně upustí od uložení trestního opatření, ale je zde příčina k uložení takového opatření, může stanovit dohled, prodloužit zkušební dobu, stanovit neuložená výchovná opatření. Pokud se mladistvý neosvědčil, soud mu uloží trestní opatření i ve zkušební době. Když se osvědčí, hledí se na něho, jako by nebyl odsouzen.

Pokud mladistvý spáchá provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, přihlíží k tomu soud jako k přitěžující nebo polehčující okolnosti. Často soud ukládá v takovém případě ochranné léčení.

Trest obecně prospěšných prací se ukládá samostatně či současně s jiným trestem. Jedná se například o úklid veřejných prostranství, budov, činnosti užitečné pro obec či instituce. U mladistvých nesmí trestní opatření přesahovat 200 hodin obecně prospěšných prací. Práci musí provést osobně, ve svém volnu bez nároku na mzdu, do jednoho roku. Přihlíží se ke zdravotnímu stavu mladistvého. Pokud nevede mladistvý řádný život nebo nevykonává práci, přemění mu soud toto trestní opatření na trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně. Každé dvě započaté hodiny nevykonané práce se mění na jeden den odnětí svobody nepodmíněně. Soud vedle obecně prospěšných prací může uložit i výchovná opatření. Po vykonání trestního opatření či při upuštění od něho se na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen.

Zákaz činnosti je další trestní opatření, které může soud mladistvému uložit, ale sazba nesmí převyšovat pět let. Podle zákona lze zakázat jen takovou činnost, která nebrání přípravě na budoucí povolání. Po vykonání zákazu činnosti se hledí na mladistvého jako na neodsouzeného.

Za podmínek stanovených v trestním zákoníku může soud pro mládež mladistvému uložit zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let.

Vyhoštění lze uložit mladistvému na dobu jednoho až pěti let, ale s přihlédnutím k jeho poměrům. Nesmí být vydán nebezpečí zpustnutí. Ukládá se jen osobám, které nejsou občany České republiky a nemají přiznáno postavení uprchlíka.

Pokud si mladistvý vydělává nebo jeho majetkové poměry jsou dostatečné k uložení trestního peněžitého opatření, soud pro mládež mu takové trestné opatření uloží v roz-

mezi od deseti do třistašedesátipěti denních sazeb, přičemž denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 5 000 Kč.

Soud pro mládež může podmíněně odložit výkon peněžitého opatření, přihlíží se k osobě mladistvého, k jeho životu a prostředí, kde žije a pracuje. Další možností je přijetí záruky za nápravu mladistvého od osoby, jež ho vychovává. Toto je možné, jestliže okolnosti případu nasvědčují skutečnosti, že bude dosaženo účelu trestního opatření. Ostatní uložená trestní opatření jsou dále realizována. V souvislosti s tím je stanovena zkušební doba do výše 3 let. Jestliže mladistvý, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitého opatření, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud pro mládež, že se osvědčil. V opačném případě rozhodne, že se peněžitě opatření vykoná.

Mladistvým se u trestního opatření odnětí svobody snižuje trestní sazba na polovinu se stanovením horní a dolní hranice trestního opatření odnětí svobody. Horní hranice trestního opatření odnětí svobody nesmí převyšovat pět let a dolní hranice trestního opatření odnětí svobody nesmí být kratší než jeden rok. Trestní opatření odnětí svobody by u mladistvých mělo být posledním a nejkrajnějším řešením, pokud předchozí opatření nepostačila k nápravě mladistvého a jinými trestními opatřeními nelze dosáhnout účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud mladistvý spáchá čin, za který by bylo možno uložit výjimečný trest, činí sazba trestního opatření odnětí svobody pět až deset let. Mladistvý mladší osmnácti let vykonává trestní opatření odnětí svobody odděleně od ostatních odsouzených.

Soud může mladistvého podmíněně odsoudit s dohledem či bez dohledu. Pokud soud uloží mladistvému podmíněné odsouzení s dohledem, vykonává dohled probační úředník, který napomáhá při zajišťování individuálního programu, bydlení a spolupracuje se zákonnými zástupci. Poskytuje mladistvému pomoc a poradenství. Zkušební doba trvá od jednoho do tří let.

Mladistvému může být zhlazeno odsouzení v případě, že splnil zákonné podmínky nebo vykonal trestní opatření. K zhlazení odsouzení musí mladistvý splnit podmínky pro zhlazení všech trestních opatření. Na mladistvého, kterému bylo uloženo nebo rozhodnutím prezidenta republiky zmírněno nebo prominuto trestní opatření odnětí svobody v délce nepřevyšující jeden rok, se hledí jako by nebyl odsouzen.

3.2.5 Řízení s mladistvými

Řízení v trestních věcech mladistvých jsou vymezena v hlavě II, díl 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

S mladistvými pachateli pracují odborníci, kteří jsou seznámeni s otázkami vývoje a výchovy mládeže. Jsou to hlavně soudci, státní zástupci, úředníci probační a mediační služby. S orgánem sociálně-právní ochrany a Probační a mediační službou ČR spolupracují orgány činné v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Probační a mediační služba se věnuje rovnováze mezi ochranou společnosti, potřebami osob, které jsou v konfliktu se zákonem a zájmy poškozených osob. Orgán sociálně-právní ochrany se snaží o ochranu práv dítěte na příznivý vývoj a výchovu a ochranu oprávněných zájmů dítěte.

Místně příslušný soud pro mládež je ten, který se nachází v obvodu, kde mladistvý bydlí. Když nemá stálé bydliště, řízení vede soud, v jehož obvodu mladistvý pracuje či se zde zdržuje. Pokud žádné výše uvedené místo nebylo zjištěno nebo je mimo území České republiky, vede soud řízení v obvodu, kde bylo provinění spácháno či vyšlo najevo.

Práva mladistvého vyplývající z § 42 zákona o soudnictví ve věcech mládeže:

- Má právo, aby s ním bylo v průběhu řízení jednáno přiměřeně k věku, zdravotní a duševní vyspělosti.
- Mladistvý musí mít vždy obhájce od chvíle, kdy jsou použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže či provedeny úkony podle trestního řádu.
- Mladistvý musí být vždy poučen o svých právech, má mít možnost je uplatnit a vědět o možnosti podmíněného upuštění od trestního stíhání, narovnání či odstoupení od trestního stíhání.

Velkou roli hraje také zákonný zástupce mladistvého, kterým může být rodič, osvojitel, poručník a takzvaný kolizní opatrovník. Zákonný zástupce může mladistvého zastupovat, zvolit mu obhájce, podávat návrhy, žádosti a opravné prostředky. Tato práva může vykonávat i proti vůli mladistvého, pokud tak činí v jeho prospěch. Předseda senátu či státní zástupce stanoví opatrovníka v případě, že zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva.

Mladistvý může být vzat do vazby dle § 46 zákona o soudnictví ve věcech mládeže pouze tehdy, nelze-li dosáhnout účelu vazby jinak. Vazba v případě mladistvých nesmí překročit 2 měsíce, pokud se nejedná o zvlášť závažné provinění, kde je délka vazby stanovena do

maximální délky 6 měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvláště závažném provinění až o dalších šest měsíců, pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. K takovému prodloužení může dojít pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež.

O zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého je třeba bez zbytečného odkladu vyrozumět jeho zákonného zástupce, jeho zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a mediační služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Jde-li o mladistvého, kterému byla uložena ochranná výchova, vyrozumí se o tom výchovné zařízení, ve kterém vykonává ochrannou výchovu.

Vazbu mladistvého lze nahradit jiným opatřením. Mezi tato opatření patří záruka, dohled, slib mladistvého nebo jeho umístění do péče důvěryhodné osoby. Vazbu mladistvého lze také nahradit peněžitou zárukou.

Základní zásadou řízení ve věcech mladistvých je ochrana soukromí, která vyplývá z mezinárodních smluv. Zveřejňováním informací a rozsah zákazu zveřejňování upravují §§ 52 a 53 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, nikdo nesmí jakýmkoli způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.

Údaje se smí sdělovat orgánům činným v trestním řízení a probačnímu úředníkovi. Soud pro mládež se podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže řídí zásadou neveřejnosti.

Hlavní líčení dle § 54 zákona o soudnictví ve věcech mládeže musí splňovat podmínky řádného a zákonného procesu, musí zaručit práva na obhajobu mladistvého, proto se řízení vždy koná za jeho přítomnosti. O hlavním líčení se vyrozumí orgán sociálně-právní ochrany. Orgánu sociálně-právní ochrany přísluší závěrečná řeč po mladistvém. Může mu klást otázky a činit návrhy. Při samotném výslechu mladistvého je nutno postupovat ohleduplně a šetřit jeho osobnost. Ke konfrontaci mladistvého je možno přistoupit jen výjimečně, a to až v řízení před soudem pro mládež. Během hlavního líčení a zasedání musí být dbáno na zájmy mladistvého i poškozeného. Po provedení hlavního líčení soud vydá rozhodnutí s přihlédnutím ke zprávě o rodinných, sociálních a osobních poměrech a aktuální životní

situaci mladistvého. Soud smí odstoupit od trestního stíhání a proti tomuto rozhodnutí může podat stížnost obžalovaný, poškozený i státní zástupce.

Soud může rozhodnout mimo hlavní líčení, pokud vyjdou najevo okolnosti, které vedou k odstoupení od trestního stíhání. V řízení ve věci mladistvých platí nepřipustnost rozhodnutí trestním příkazem. Opis rozsudku se doručí Probační a mediační službě ČR, orgánu sociálně-právní ochrany a státnímu zástupci, pokud nebyl přítomen při vyhlášení usnesení.

Pokud je mladistvý připraven nést odpovědnost za spáchané provinění a přičinit se o odškodnění poškozeného a odstranění škodlivých následků, případně vykonal vhodný probační program, je možné použít zvláštní způsoby řízení, ke kterým patří:

a) Narovnání, které zahrnuje:

- dohodu o náhradě škody mezi poškozeným a mladistvým,
- mediaci, spočívající v mimosoudním zprostředkování za účelem urovnání konfliktního stavu,
- zastavení trestního stíhání, které je procesním důsledkem,
- souhlas poškozeného i mladistvého,
- nižší společenskou nebezpečnost, horní hranice trestního opatření nesmí převyšovat 5 let.

b) Podmíněné zastavení trestního stíhání, které zahrnuje:

- podmínky podobné jako u narovnání,
- zkušební dobu, pokud nevede řádný život nebo neplní stanovené podmínky, pokračuje soud v trestním stíhání.

c) Odstoupení od trestního stíhání:

- soud pro mládež a státní zástupce může odstoupit od trestního stíhání v případě, že chybí veřejný zájem na stíhání mladistvého a horní hranice trestního opatření odnětí svobody nepřevyšuje tři léta,
- musí se přihlídnout ke stupni nebezpečnosti pro společnost a osobě mladistvého,
- trestní stíhání není účelné nebo potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění.

4 ANALÝZA KRIMINALITY MLÁDEŽE VE STATISTIKÁCH POLICIE ČR

Důležitým předpokladem pro vypracování této kapitoly je existence velmi kvalitně zpracovávané a uveřejňované statistiky Policie ČR o zjištěné a evidované trestné činnosti. Statistiky úplně a přesně popisují jednotlivé zjištěné, zaevidované a objasněné trestné činy, poskytují informace o jejich pachatelích a takto mapují celé území České republiky. Statistiky poskytují dostatečné množství relevantních statistických údajů pro další využití.

4.1 Podíl dětí a mladistvých na celkové kriminalitě v České republice

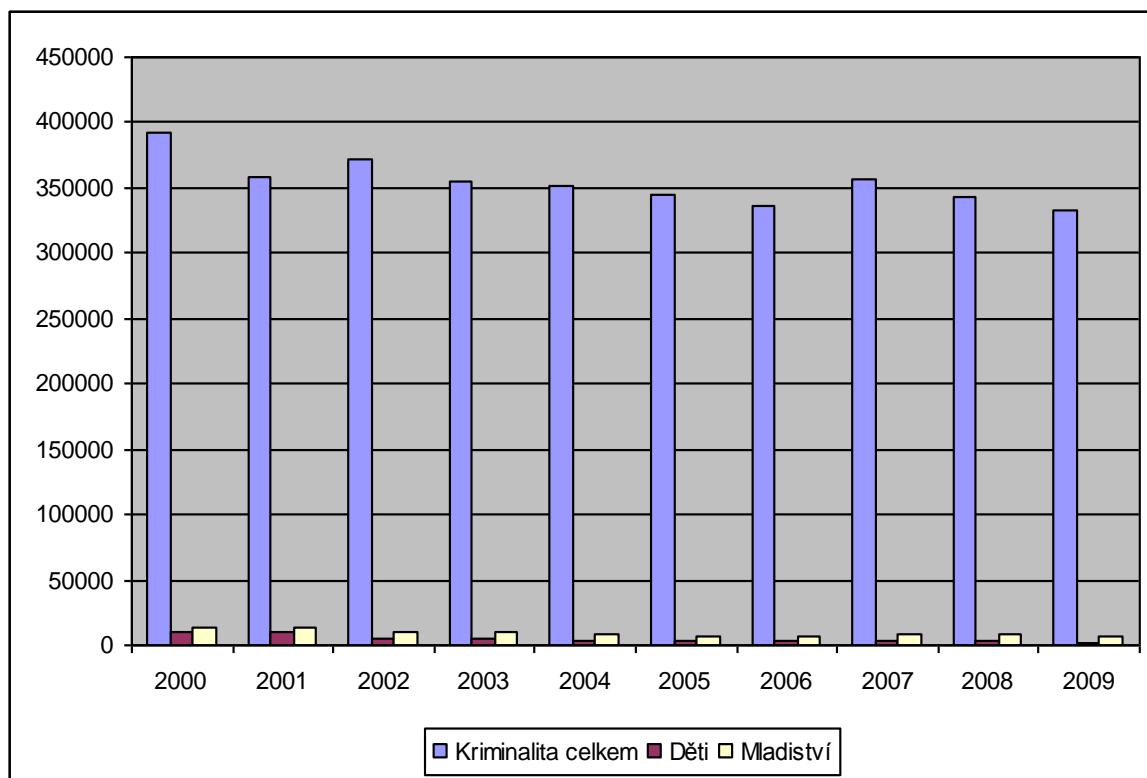
Tabulka 1 zachycuje stav zjištěné a zaevidované kriminality Policií ČR na celém území České republiky v období od roku 2000 do roku 2009. Výchozím bodem je rok 2000, kdy bylo zaznamenáno celkem 391 469 trestných činů, z toho bylo 10 216 spácháno dětmi a 13 507 mladistvými. Rok 2000 je charakteristický vůbec nejvyšším počtem spáchaných trestných činů ve sledovaném období. Trestné činy spáchané v tomto roce pachateli z řad dětí a mladistvých jsou rovněž ve sledovaném období na nejvyšší hodnotě. Nejméně trestných činů ve sledovaném období bylo zjištěno a zaevidováno v roce 2006, celkem 336 446. Pokud jde o samotné pachatele z řad dětí a mladistvých, potom děti spáchaly nejméně trestných činů v roce 2009, konkrétně 2 333. Mladistvých pachatelů bylo nejméně rovněž v roce 2009, přičemž spáchali 7 123 trestných činů.

Tabulka 1: Statistika kriminality dětí a mladistvých na celkové kriminalitě v ČR

Rok	Kriminalita celkem	Děti	Mladiství
2000	391 469	10 216	13 507
2001	358 557	9 926	12 913
2002	372 341	5 541	10 901
2003	354 740	4 692	9 779
2004	351 629	3 319	7 886
2005	344 060	3 086	7 614
2006	336 446	3 090	7 605
2007	357 391	2 710	8 079
2008	343 799	2 783	7 728
2009	332 829	2 333	7 123

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

Graf 6: Grafická statistika kriminality dětí a mladistvých na celkové kriminalitě v ČR

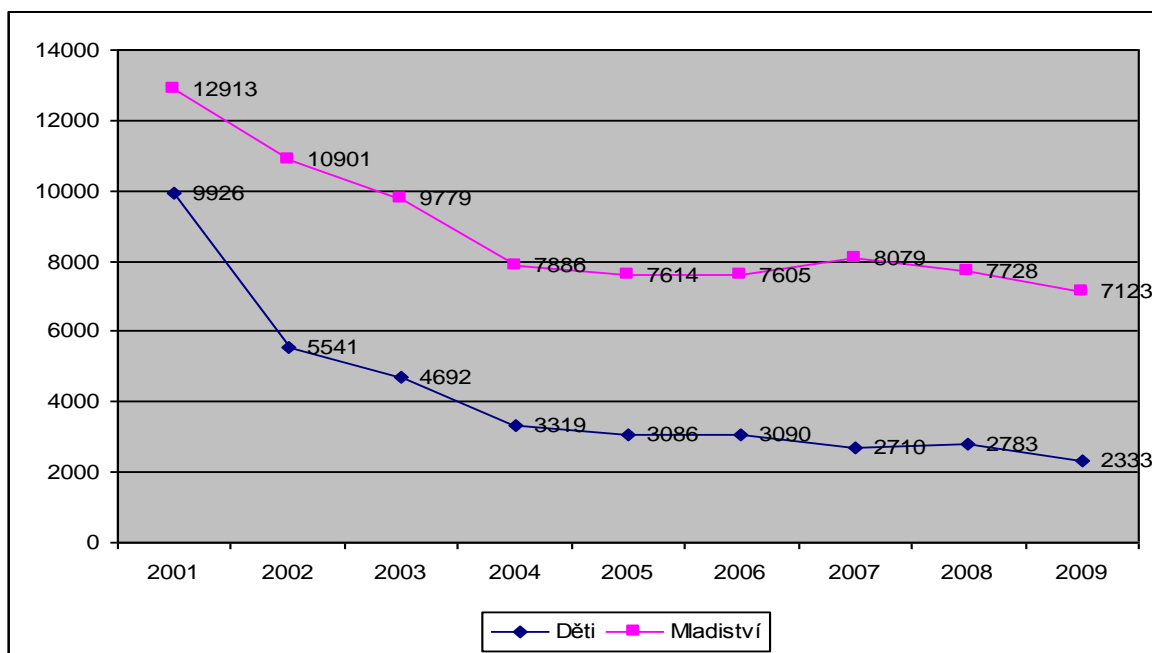

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESSK – kriminální statistiky 2009

Rok 2004 je milníkem, neboť se jedná o rok, kdy nabyt účinnosti zákon o soudnictví ve věcech mládeže. V tomto roce bylo zjištěno a zaevidováno 3 319 skutků spáchaných dětmi a 7 886 skutků spáchaných mladistvými. V roce 2003 bylo zjištěno a zaevidováno 4 692 skutků spáchaných dětmi a 9 779 skutků spáchaných mladistvými. Z tohoto je patrné, že došlo k poklesu zjištěných a zaevidovaných skutků, jak u dětí, tak i mladistvých. U dětských pachatelů jde o pokles o 29,2 %. U mladistvých jde o pokles o 19,35 % skutků oproti roku 2003.

V následujícím grafu 7 je patrné, že vývoj kriminality páchané dětmi i mladistvými má od roku 2000 sestupnou tendenci. Markantní je rozdíl mezi rokem 2000, kdy děti spáchaly 10 216 skutků, mladiství 13 507 skutků a rokem 2004, tedy prvním rokem účinnosti zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V roce 2004 bylo zjištěno a zaevidováno u dětí 3 319 skutků, u mladistvých 7 886 skutků. Z výše uvedeného grafu je patrný pokles u skutků spáchaných dětmi téměř o 67,5 %, u mladistvých činí pokles o 41,6 %.

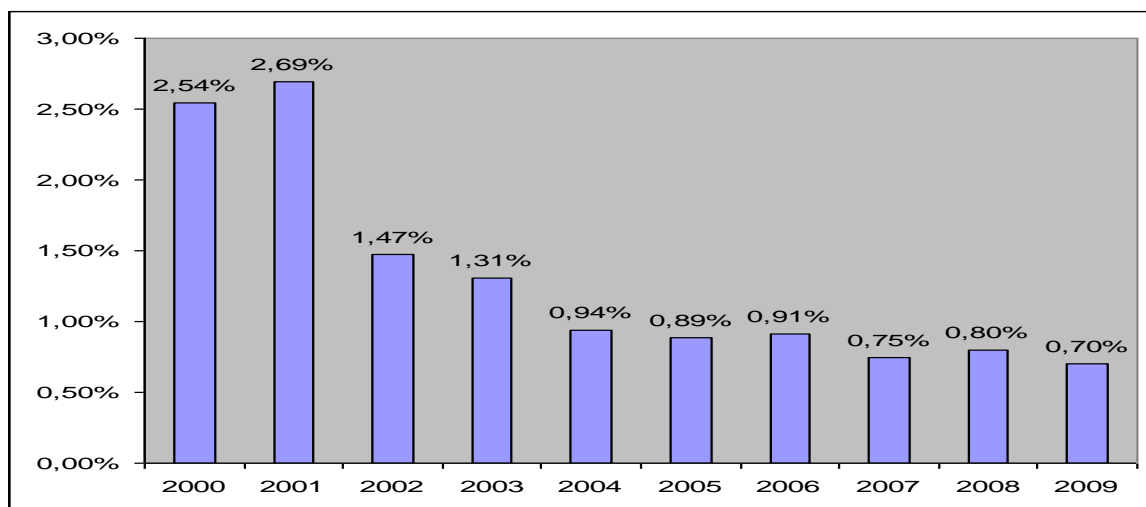
Graf 7: Dynamika vývoje kriminality dětí a mladistvých v ČR

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

Nejvyššího procentuálního zastoupení na celkové kriminalitě dosáhly děti v roce 2001. Jejich podíl na celkové kriminalitě dosáhl hodnoty 2,69 %, přičemž oproti roku 2000 došlo k navýšení o 0,15 % a následnému strmému pádu na hodnotu 0,89 % v roce 2005. Rok 2006 zaznamenal mírný nárůst o 0,02 %. V roce 2007 došlo k poklesu kriminality dětí o 0,16 % na hodnotu 0,75 %. V roce 2009 byl vůbec nejnižší procentuální podíl dětí na celkové kriminalitě, a to 0,70 %.

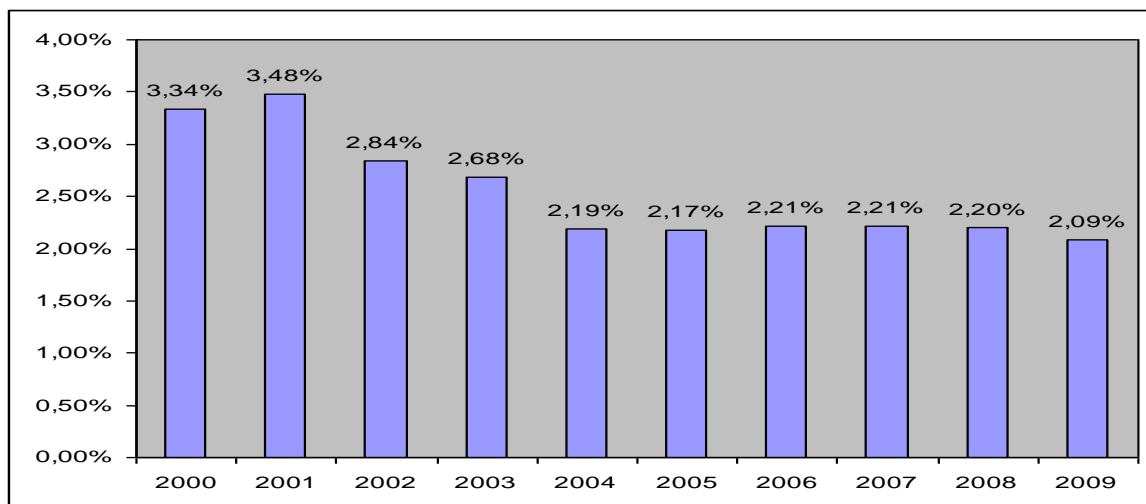
Graf 8: Podíl dětí na celkové kriminalitě

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

U mladistvých pachatelů je nejvyšší procentuální podíl na spáchané kriminalitě v roce 2001, kdy dosáhl hodnoty 3,48 %. V posledním roce 2009 byla hodnota podílu mladistvých na celkové kriminalitě 2,09 %, jedná se o nejnižší hodnotu od roku 2000.

Graf 9: Podíl mladistvých na celkové kriminalitě

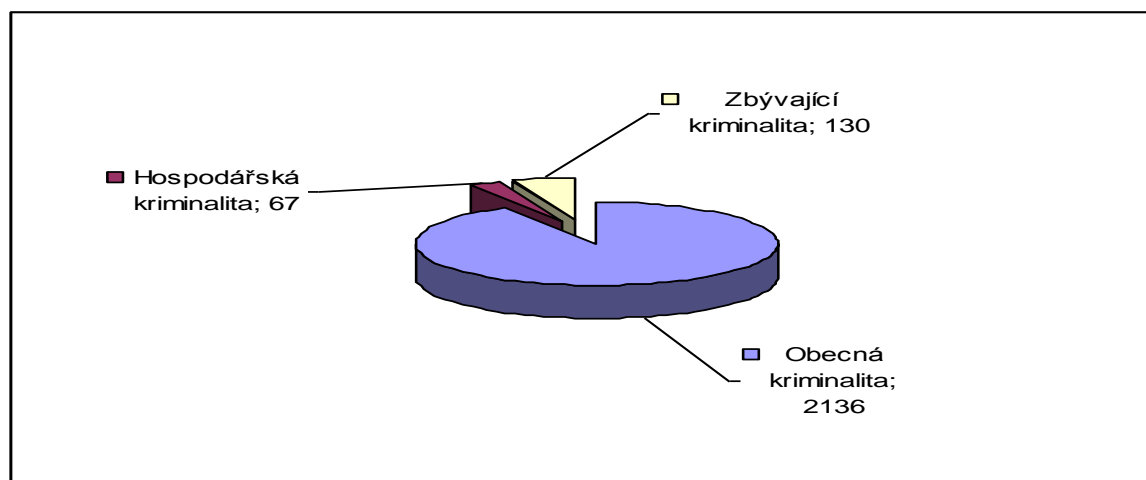
Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESSK – kriminální statistiky 2009

4.2 Současný strukturální stav kriminality mládeže v České republice

4.2.1 Současný strukturální stav kriminality dětí v České republice

V roce 2009 bylo zjištěno a zaevidováno Policií ČR na celém území České republiky celkem 2333 trestných skutků spáchaných dětmi.

Graf 10: Struktura kriminality dětí v roce 2009 podle druhů

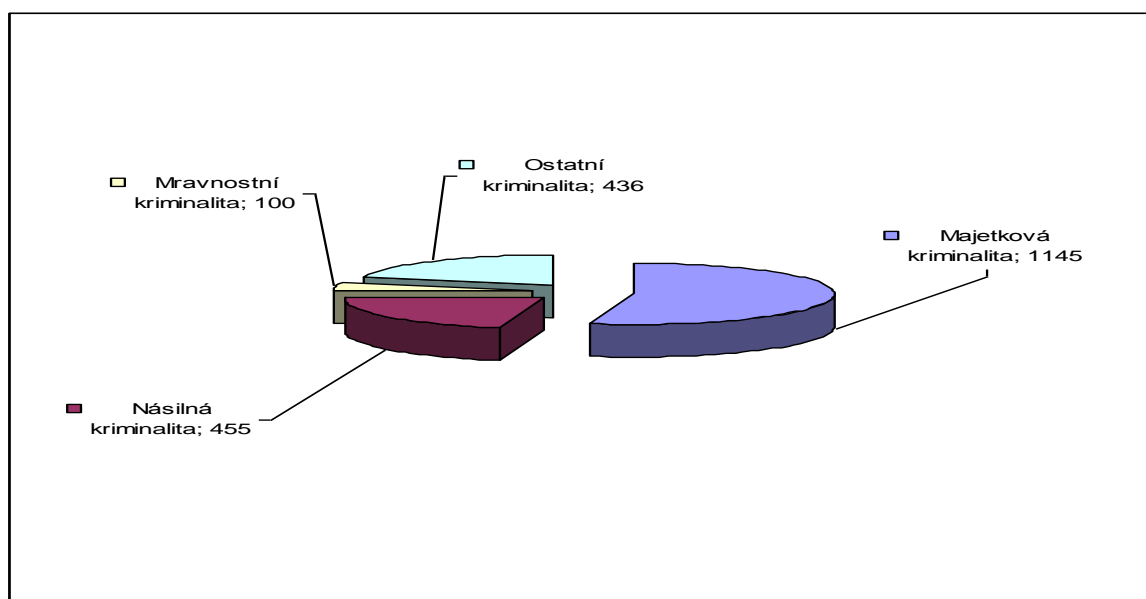

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESSK – kriminální statistiky 2009

Jak ukazuje graf 10, nejvyšší počet skutků je v rovině obecné kriminality, konkrétně 2136 skutků.

Následující graf 11 podrobně ukazuje strukturu obecné kriminality. Zde je nejvíce zastoupena kriminalita majetková s počtem 1145 skutků. Nejvyšší podíl tvoří trestný čin krádež, a to spáchaný vloupáním v 442 případech a krádež prostá spáchaná dětmi v 602 případech. Násilná kriminalita byla dětmi spáchána ve 455 případech, nejvíce je zastoupen trestný čin loupež, celkem 225 skutků. Velmi početná je skupina evidovaná policií jako ostatní, zde je evidováno 436 skutků. Nejvíce je zastoupeno sprejerství, celkem 212 skutků, nedovolená výroba a distribuce psychotropních látek a jedů, celkem 88 skutků, 49 skutků výtržnictví, 30 skutků maření výkonu úředního rozhodnutí.

Graf 11: Struktura obecné kriminality dětí v roce 2009

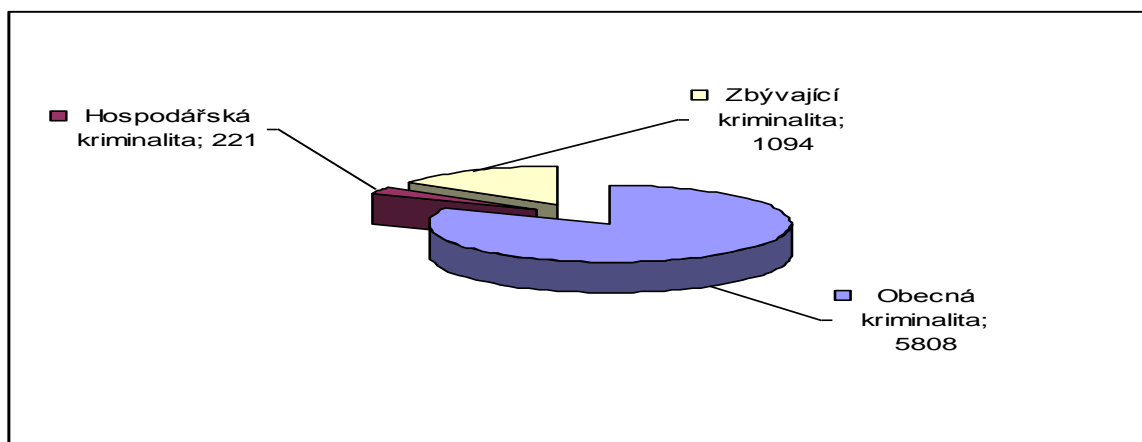
Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESK – kriminální statistiky 2009

4.2.2 Současný strukturální stav kriminality mladistvých v České republice

V roce 2009 bylo zjištěno a zaevidováno Policií ČR na celém území České republiky celkem 7123 trestných skutků spáchaných mladistvými.

Jak ukazuje následující graf 12, stejně jako děti, nejvíce skutků spáchali mladiství v rovině obecné kriminality, celkem 5808 případů.

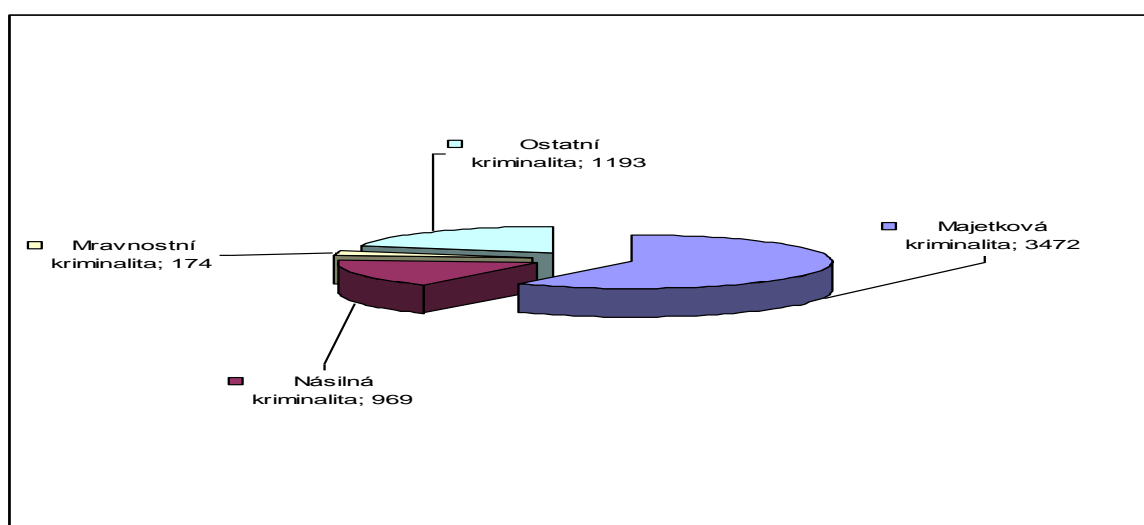
Graf 12: Struktura kriminality mladistvých v roce 2009 podle druhů

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESK – kriminální statistiky 2009

Následující graf 13 podrobně ukazuje strukturu obecné kriminality. Zde je nejvíce zastoupena kriminalita majetková s počtem 3472 skutků. Nejvyšší podíl tvoří trestný čin krádež, a to spáchaný vloupáním v 1412 případech a krádež prostá spáchaná mladistvými v 1847 případech. Násilná kriminalita byla mladistvými spáchána v 969 případech, nejvíce je zastoupen trestný čin loupež, celkem 431 skutků. Velmi početná je skupina evidovaná policií jako ostatní, zde je evidováno 1193 skutků. Nejvíce je zastoupeno sprejerství, celkem 379 skutků, 150 skutků výtržnictví, nedovolená výroba a distribuce psychotropních látek a jedů, celkem 131 skutků. Velmi početně je oproti kategorii dětí zastoupen trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, celkem 409 případů.

Graf 13: Struktura obecné kriminality mladistvých v roce 2009

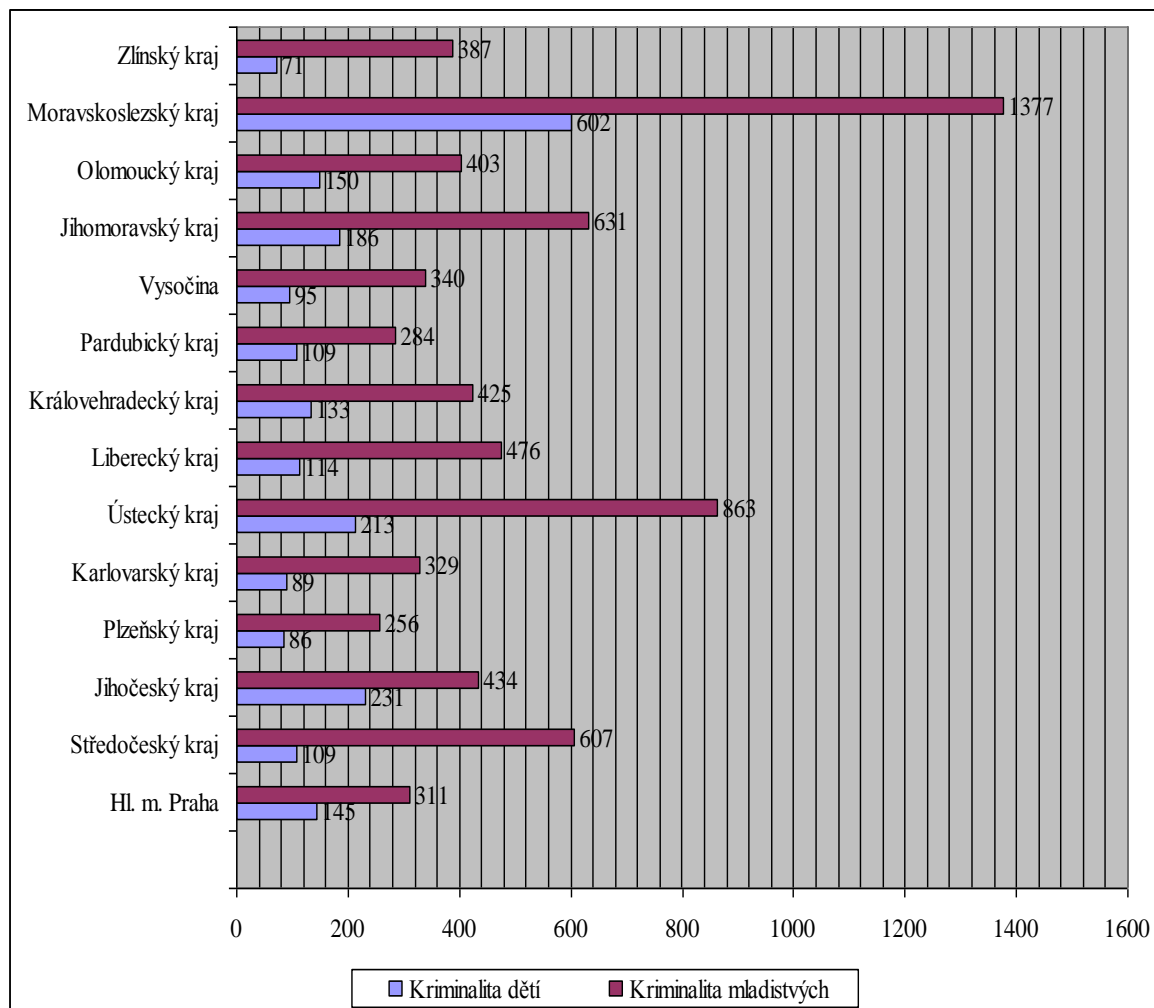

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESK – kriminální statistiky 2009

4.2.3 Kriminalita mládeže v jednotlivých krajích České republiky

Graf 14 zachycuje souhrnný stav zjištěné a zaevidované kriminality dětí a mladistvých v jednotlivých krajích České republiky za rok 2009.

Graf 14: Grafické vyjádření kriminality mládeže v jednotlivých krajích České republiky

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESK – kriminální statistiky 2009

Následující tabulka 2 zachycuje pouze zjištěnou a zaevidovanou kriminalitu dětí v jednotlivých krajích České republiky za rok 2009, přičemž je použito seřazení od nejvyššího výskytu k nejnižšímu. Z tohoto je patrné, že v loňském roce 2009 byla nejvyšší kriminalita dětí na území Moravskoslezského kraje, kde bylo zjištěno 602 případů spáchaných dětmi. Při celkovém počtu 2333 skutků spáchaných dětmi ve všech krajích České republiky, tvoří procentuální podíl Moravskoslezského kraje 25,8 % případů, tedy čtvrtinu všech

zjištěných a zaevidovaných skutků spáchaných pouze dětmi. Na opačném pólu tabulky se nachází Zlínský kraj s celkovým počtem 71 skutků.

Tabulka 2: Kriminalita dětí v jednotlivých krajích České republiky

VÚSC	Kriminalita dětí
Moravskoslezský kraj	602
Jihočeský kraj	231
Ústecký kraj	213
Jihomoravský kraj	186
Olomoucký kraj	150
Hl. m. Praha	145
Královehradecký kraj	133
Liberecký kraj	114
Středočeský kraj	109
Pardubický kraj	109
Vysočina	95
Karlovarský kraj	89
Plzeňský kraj	86
Zlínský kraj	71
Celkem ČR	2333

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

Obdobná situace jako u kriminality dětí panuje v kategorii mladistvých. Ze statistiky Policie ČR vyplývá, že nejvyšší výskyt kriminality mladistvých je opět na území Moravskoslezského kraje. Jak zachycuje tabulka 3, za rok 2009 bylo zjištěno a zaevidováno v tomto kraji celkem 1377 případů. V celkovém počtu 7123 případů ve všech krajích České republiky, tvoří podíl kriminality mladistvých tohoto kraje 19,3 %. Nejnižší statistický výskyt kriminality mladistvých je v Plzeňském kraji. Tento kraj má v roce 2009, statisticky celkově nejméně evidovaných skutků kriminality dětí i mladistvých ze všech krajů České republiky.

Tabulka 3: Kriminalita mladistvých v jednotlivých krajích České republiky

VÚSC	Kriminalita mladistvých
Moravskoslezský kraj	1377
Ústecký kraj	863
Jihomoravský kraj	631
Středočeský kraj	607
Liberecký kraj	476
Jihočeský kraj	434
Královehradecký kraj	425
Olomoucký kraj	403
Zlínský kraj	387
Vysočina	340
Karlovarský kraj	329
Hl. m. Praha	311
Pardubický kraj	284
Plzeňský kraj	256
Celkem ČR	7123

Zdroj: Policejní prezidium ČR, ESKK – kriminální statistiky 2009

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PROJEKT VÝZKUMU

5.1 Zkoumaná problematika

Praktická část bakalářské práce navazuje na předchozí teoretickou část a je zaměřena na právní normy upravující kriminalitu mládeže v ČR, především pak na zjištění právního vědomí a názorů občanů ČR na problematiku související s právní úpravou zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění dalších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“.)

5.2 Výzkumný problém a jeho kritéria

Hlavní cíl praktické části bakalářské práce:

Zjištění a srovnání právního povědomí a názorů občanů ČR v oblasti problematiky související s právní úpravou zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Dílčí cíle:

- zjištění, zda je problematika „zákonu o soudnictví ve věcech mládeže“ obecně známá
- zjištění mínění občanů o prospěšnosti této právní normy pro společnost
- zjištění znalosti základních věkových hranic určujících trestní odpovědnost a pojmy související s kategorií mládeže v právní úpravě „zákonu o soudnictví ve věcech mládeže“
- zjištění názorů na oblast související s trestáním dětí a mladistvých
- zjištění povědomí o alternativních trestech a instituci Probační a mediační služby
- zjištění dalšího zájmu jednotlivých respondentů o tuto problematiku

5.3 Metody použité ke zkoumání

Pro zjištění výzkumného problému byla použita metoda kvantitativního výzkumu, konkrétně dotazníková metoda.

Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů, je určen především pro hromadné získávání údajů, jedná se o písemné kladení otázek a písemné získávání odpovědí.⁵³

5.3.1 Dotazník

Za účelem dosažení výše stanovených cílů výzkumu byl sestaven dotazník vlastní konstrukce, následovné struktury. Uvedení a seznámení respondenta s problematikou obsaženou v dotazníku společně s instrukcemi pro vyplnění. Následuje část, která obsahuje celkem 17 otázek - položek pro samotného respondenta, a závěr s poděkováním. V dotazníku je zdůrazněna anonymita respondenta a důvěrnost sdělených informací. Dotazník obsahuje celkem 17 položek, z nichž je 14 uzavřených, 2 polouzavřené a 1 otevřená. Úvodní část položek konkrétně 1 až 3 slouží k získání faktografických údajů o respondentovi.

5.3.2 Zkoumaný vzorek

Zkoumaný vzorek tvoří:

- 50 žáků 8. a 9. tříd základních škol
- 50 studentů středních škol
- 50 dospělých osob
- 50 policistů

5.3.3 Harmonogram výzkumu

Realizace výzkumu probíhala dle následujícího časového plánu:

- Příprava samotného dotazníku.
- Ověření dotazníku na vzorku respondentů – předvýzkum.

⁵³ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. s. 99.

- Samotné dotazníkové šetření (distribuce a sběr dotazníků respondentům) – výzkum.
- Zpracování a vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.
- Příprava a formulace položek dotazníku probíhala prvních 14 dní v měsíci říjnu 2009. Následující zbytek měsíce října byl věnován předvýzkumu, tedy ověření srozumitelnosti a správné formulace dotazníku na náhodně vybraném vzorku respondentů. Jednalo se pokaždé o 3 respondenty z každé skupiny zkoumaného vzorku, celkem tedy 12 respondentů. Výsledky předvýzkumu nebyly dále interpretovány v samotném výzkumu. Samotné dotazníkové šetření probíhalo v měsíci listopadu a prosinci roku 2009. Vyhodnocení a zpracování výsledků proběhlo počátkem roku 2010.

5.4 Podmínky výzkumu

Výzkum probíhal dle výše uvedeného harmonogramu, distribuce a sběr dotazníku probíhal následovně:

V případě dospělých osob a studentů středních škol se jednalo o vzorek náhodně vybraných, oslovených respondentů přímo v terénu na ulici na území města Jičín. V případě policistů se jednalo o náhodně vybraný vzorek policistů zařazených na různých útvarech Krajského ředitelství v Praze, oslovených při výkonu služby. Okamžitě po vyplnění dotazníku respondentem proběhl jeho sběr.

V případě žáků 8. a 9. tříd základních škol byl dotazník po předchozí dohodě s ředitelem škol, předán pedagogovi a tento jej distribuoval žákům a rovněž provedl sběr po jejich vyplnění. Dotazníky byly takto distribuovány výše uvedenému výzkumnému vzorku v Základní škole 17. listopadu Jičín a Základní škole Špindlerův Mlýn.

Veškeré vyplňování dotazníků proběhlo bez jakýchkoliv problémů. Dotazníky byly vyplněny řádně a úplně, jejich návratnost činí 100 %.

Zpracování a vyhodnocení dotazníkového šetření jsem provedl sám. Nejprve jsem dotazníky roztřídil dle jednotlivých kategorií zkoumaného vzorku. Výsledky dat z dotazníků byly získány za pomoci čárkovací metody na papír. Následně byly takto získané výsledky za

pomoci počítačového softwaru převedeny a zaznamenány do tabulek a grafů. Zjištěné výsledky jsou dále interpretovány.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ZJIŠTĚNÝCH Z DOTAZNÍKŮ

Uspořádání kopíruje pořadí položek v dotazníku.

6.1 Faktografické údaje

Faktografické údaje získané z položek 1,2,3 dotazníku.

Tabulka 4: Struktura zkoumaného vzorku dle pohlaví

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Muži	102	51
Ženy	98	49
Celkem	200	100

Tabulka 5: Struktura zkoumaného vzorku dle věku

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
10–15 let	50	25
16–20 let	50	25
21–30 let	41	20,5
31–40 let	33	16,5
40 a více let	26	13
Celkem	200	100

Tabulka 6: Struktura zkoumaného vzorku dle současné pozice a vzdělání

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Žáci základních škol	50	25
Studenti středních škol, gymnázia	50	25
Policisti	50	25
Ostatní dospělí	50	25
Celkem	200	100

Tabulka 7: Struktura zkoumaného vzorku policistů a dospělých osob dle vzdělání

	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
SŠ bez maturity	1	10	11	11
SŠ s maturitou	27	26	53	53
VO	4	3	7	7
VŠ	18	11	29	29
Celkem	50	50	100	100

6.2 Analýza a interpretace výzkumných položek dotazníku

Položka č. 4: Znáte právní úpravu zákona o soudnictví ve věcech mládeže?

Tabulka 8: Vyhodnocení položky č. 4

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
Ano	0	12	32	21	65	32,5
Ne	22	13	3	11	49	24,5
Ví, že existuje	28	25	15	18	86	43
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Tato položka se snažila zjistit, jak dalece je tato právní úprava mezi respondenty známá. Celkem 32,5 % respondentů uvedla možnost ano, 43 % respondentů ví, že existuje tato norma. Celkem lze konstatovat, že právní úprava zákona o soudnictví mládeže je známá většině respondentů. Co se týče jednotlivých kategorií respondentů, nejvyšší povědomí o existenci této právní normy mají policisté, nejnižší potom žáci základních škol.

Položka č. 5: Domníváte se, že je tato právní úprava pro společnost prospěšná?

Tabulka 9: Vyhodnocení položky č. 5

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
Ano	15	25	40	30	110	55
Ne	3	4	1	4	12	6
Nevím	32	21	9	6	68	34
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Respondenti vyjadřovali svůj osobní názor na prospěšnost této právní normy pro společnost. Celkem 110 respondentů, tedy 55 % všech respondentů se domnívá, že tato právní norma je pro společnost prospěšná. 68 respondentů neví nebo nedokáže posoudit její prospěšnost pro společnost a 12 respondentů uvedlo, že tato norma není pro společnost prospěšná.

Položka č. 6: Hranice trestní odpovědnosti je v ČR dle současné legislativní úpravy stanovena dosažením věku:

Tabulka 10: Vyhodnocení položky č. 6

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
13 let	0	0	0	0	0	0
14 let	2	1	0	3	6	3
15 let	35	44	50	42	171	85,5
16 let	1	0	0	0	1	0,5
17 let	0	0	0	0	0	0
18 let	12	5	0	5	22	11
19 let	0	0	0	0	0	0
20 let	0	0	0	0	0	0
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Tato položka dotazníku je zaměřena na znalost věku pro trestní odpovědnost, která je uzákoněna v ČR a v současné době je stanovena dovršením 15 let věku života. Celkem 171 respondentů ze všech kategorií uvedlo správně tento věk. Relativní četnost uvedení této věkové hranice je 85,5 %.

Položka č. 7: Hranice pro legální pohlavní styk odpovědnosti je v ČR dle současné legislativní úpravy stanovena dosažením věku:

Tabulka 11: Vyhodnocení položky č. 7

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
13 let	0	0	0	0	0	0
14 let	2	2	0	1	5	2,5
15 let	45	48	50	45	188	94
16 let	0	0	0	1	1	0,5
17 let	0	0	0	1	1	0,5
18 let	3	0	0	2	5	2,5
19 let	0	0	0	0	0	0
20 let	0	0	0	0	0	0
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Tato položka je rovněž znalostní a úzce se váže k předchozí položce dotazníku č. 6. I zde je stanoveno zákonem dovršení 15 let věku života. Celkem 188 respondentů ze všech kategorií uvedlo správně tento věk. Relativní četnost uvedení této věkové hranice je 94 %.

Položka č. 8: Za dítě se dle zákona o soudnictví mládeže považuje osoba mladší:

Tabulka 12: Vyhodnocení položky č. 8

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
13 let	0	0	0	0	0	0
14 let	1	0	0	0	1	0,5
15 let	15	38	47	42	142	71
16 let	0	1	0	0	1	0,5
17 let	0	0	0	1	1	0,5
18 let	34	11	3	7	55	27,5
19 let	0	0	0	0	0	0
20 let	0	0	0	0	0	0
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že dítětem je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku života. Tuto možnost v dotazníku označilo celkem 142 respondentů, tedy 71 % všech respondentů.

Položka č. 9: Za mladistvého se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže považuje:

Tabulka 13: Vyhodnocení položky č. 9

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
Osoba 10–14 let	11	0	1	1	13	6,5
Osoba 15–18 let	38	50	49	48	185	92,5
Jakákoliv os. do 20 let	1	0	0	1	2	1
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Tuto možnost označilo celkem 92,5 % respondentů. Věk mladistvých je tedy znám celkem 185 respondentům.

Položka č. 10: Jak se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže označuje trestný čin spáchaný mladistvým?

Tabulka 14: Vyhodnocení položky č. 10

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost v %
Čin jinak trestný	14	2	7	18	41	20,5
Provinění	17	43	42	28	130	65
Přestupek	19	5	1	4	29	14,5
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Tato položka vychází z položky dotazníku č. 9, jak vyplývá z výše uvedeného, jedná se o provinění. Pro doplnění a upřesnění této položky v případě dítěte, tedy osoby mladší 15 let, tak tato se dopouští činu jinak trestného. Provinění uvedlo celkem 130 respondentů. Relativní četnost této odpovědi tvoří 65 %. Nejvyšší znalost projevíli studenti středních škol, gymnázia celkem ve 43 případech a policisté celkem ve 42 případech.

Položka č. 11: Je možné, aby soud osobě mladší 15 let uložil trest odnětí svobody (tzn., aby bylo uloženo vězení)?

Tabulka 15: Vyhodnocení položky č. 11

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
Ano	9	2	0	2	13	6,5
Ne	41	48	50	48	187	93,5
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Osobě mladší 15 let nelze uložit žádný trest, tedy ani trest odnětí svobody. Vše souvisí s hranicí věku pro trestní odpovědnost. Možnosti řešení těchto případů soudy pro mládež jsou uvedeny v kapitole 3.2.3 této práce. 187 respondentům je tento právní stav znám, nejvíce potom policistům. Všechny 50 policistů uvedlo správně tuto skutečnost.

Položka č. 12: Je možné, aby soud udělil osobě mezi 15 a 18 rokem věku života trest odnětí svobody (tzn., aby bylo uloženo vězení)?

Tabulka 16: Vyhodnocení položky č. 12

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
Ano	9	38	46	37	130	65
Ne	41	12	4	13	70	35
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Mladistvý, tedy osoba mezi 15 a 18 rokem věku života, je trestně odpovědný. Společně s jinými trestními opatřeními může být soudem pro mládež mladistvý odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, viz kapitola 3.2.4 této práce. O této skutečnosti ví celkem 130 respondentů ze všech kategorií. Nejméně je známá žákům základních škol.

Položka č. 13: Je podle Vás trest odnětí svobody tzn. vězení, tím nejlepším trestem?

Tabulka 17: Vyhodnocení položky č. 13

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
Ano	13	23	20	15	71	35,5
Ne	34	15	17	28	94	47
Nevím	3	12	13	7	35	17,5
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Záměrem této položky bylo zjistit, jaký je osobní názor respondentů na trest odnětí svobody. Respondent měl uvést, zda se domnívá, že „vězení“ je z jeho pohledu tím nejlepším trestem. Možnost ano označilo u této položky 71 všech respondentů, tedy 35,5 %. Naopak 94 respondentů označilo možnost ne. Tedy 47 % respondentů se domnívá, že vězení není nejlepší trest. 35 respondentů uvedlo možnost nevím a nepřiklonilo se tak jednoznačně ani k jedné z uvedených možností.

Položka č. 14: Domníváte se, že současná legislativní úprava v oblasti trestů je pro tyto kategorie mládeže dostatečně účinná?

Tabulka 18: Vyhodnocení položky č. 14

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
Ano	7	10	10	5	32	16
Ne	17	29	26	34	106	53
Nevím	26	11	14	11	62	31
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

V této položce respondenti vyjadřovali svůj osobní názor na dostatečnost a účinnost opatření proti mládeži. Celkem 106 respondentů se domnívá, že legislativní úprava v oblasti

trestů pro děti i mladistvé není účinná. Následuje skupina 62 respondentů, jež uvedla možnost nevím a pouze 16 respondentů uvedlo možnost ano a souhlasí s tím, že tresty pro děti a mladistvé jsou dostatečně účinné.

Položka č. 15: Znáte alternativní tresty? (tzn. jiné než vězení)

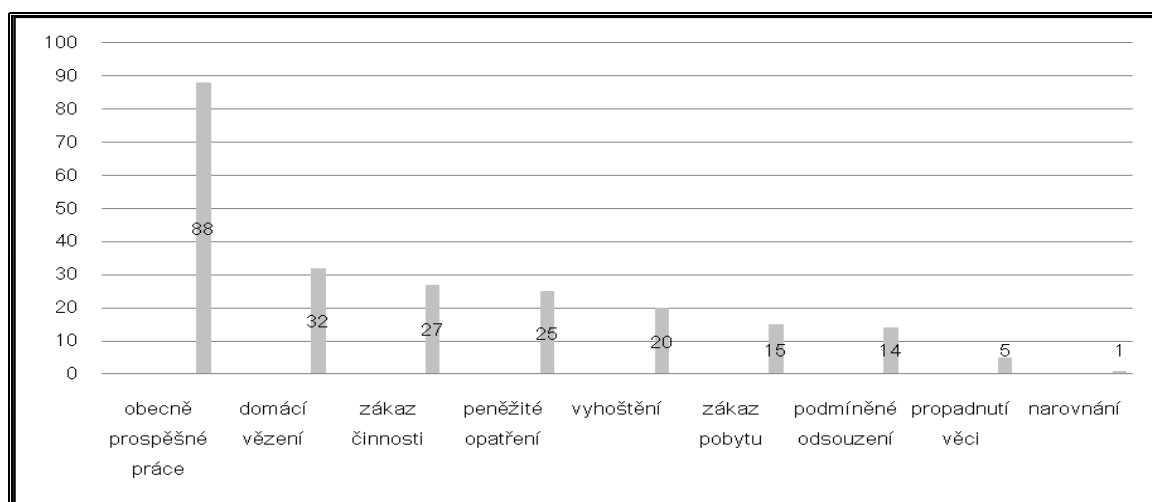
Tabulka 19: Vyhodnocení položky č. 15

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
Ano	7	33	48	41	129	64,5
Ne	43	17	2	9	71	35,5
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Tato položka dotazníku měla za cíl zjistit, zda respondenti znají alternativní tresty a jaké mají o nich povědomí. Obecně vzato respondenti měli uvést jakýkoliv trest nespojený s odnětím svobody. Akceptovány byly i procesní odklony. V tomto případě se jednalo o polouzavřenou otázku, kdy respondent v případě kladné odpovědi uvedl příklad alternativního trestu, který zná. Celkem 129 respondentů zná alternativní tresty. Nejvíce známé jsou mezi respondenty obecně prospěšné práce.

Graf 15: Alternativní tresty uvedené respondenty

Položka č. 16: Uved'te jméno instituce, která mimo jiné organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů: (volně doplňte)

Tabulka 20: Vyhodnocení položky č. 16

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
PMS zná	0	7	37	16	60	30
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

V tomto případě se jednalo o otevřenou otázku, respondent měl volně doplnit instituci Probační a mediační služba. Vyhodnocením této položky, se ukázalo, že povědomí o existenci této instituce není velké. Tuto instituci zná pouze 60 respondentů. Relativní četnost mezi všemi respondenty je pouze 30 %. Nejvíce známá je tato instituce mezi policisty, naopak žádný žák základní školy tuto instituci nezná.

Položka č. 17: Domníváte se, že byste se chtěli o problematice související se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže dozvědět více?

Tabulka 21: Vyhodnocení položky č. 17

	Žáci základních škol	Studenti středních škol, gymnázia	Policisti	Ostatní dospělí	Celkem	Relativní četnost %
Ano	18	7	20	16	61	30,5
Ne	32	43	30	34	139	69,5
Celkem	50	50	50	50	200	100

Interpretace

Poslední položka dotazníku byla zaměřena na zjištění dalšího zájmu respondenta o tuto problematiku. Otázka byla polouzavřená, respondent v případě kladné odpovědi uvedl příklad, kde by se chtěl o zákonu o soudnictví ve věcech mládeže a související problematice dozvědět více. 30,5 % respondentů, celkem 61, vyjádřilo zájem a ochotu dozvědět se více o

celé této problematice. Jako zdroj dalšího seznámení s tímto tématem byla nejčastěji uvedena masmédiá, dále pak odborná literatura, brožury a odborná školení či přednášky odborníků. Vyhodnocením této položky bylo dále zjištěno, že naprostá většina respondentů, celkem 69,5 %, nemá zájem prohloubit své znalosti a seznámit se více s touto problematikou obsaženou v předloženém dotazníku.

6.3 Zjištěné skutečnosti k formulovaným dílčím cílům výzkumu

V souvislosti s formulovanými dílčími cíli v kapitole 5.2 bylo zjištěno následující:

- Zjištění, zda je problematika „zákona o soudnictví ve věcech mládeže“ obecně známá.

Po vyhodnocení položek dotazníku lze konstatovat, že právní úprava zákona o soudnictví mládeže je známá většině respondentů. Co se týče jednotlivých kategorií respondentů, nejvyšší povědomí o existenci této právní normy mají policisté, nejnižší potom žáci základních škol.

- Zjištění mínění občanů o prospěšnosti této právní normy pro společnost.

Prospěšnost této právní normy pro společnost vnímá nadpoloviční většina respondentů. Pouze 6 % respondentů vyjádřilo svůj jednoznačný nesouhlas s prospěšností této právní normy pro společnost.

- Zjištění znalosti základních věkových hranic určujících trestní odpovědnost a související pojmy s kategorií mládeže v právní úpravě „zákona o soudnictví ve věcech mládeže“.

Základní právní povědomí související s věkovými hranicemi zejména ve vztahu k trestní odpovědnosti je u dotázaných respondentů vysoké. U položek dotazníku zjišťujících hranici trestní odpovědnosti a hranici věku pro legální pohlavní styk uvedlo správnou odpověď 85,5 % respondentů, respektive 94% respondentů. Pojem mladistvý a jeho věkové vymezení uvedlo správně 92,5 % respondentů, současně 65 % respondentů uvedlo, že trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

- Zjištění názorů na oblast související s trestáním dětí a mladistvých.

Trest odnětí svobody u mladistvých je jistě nejkrajnější možností řešení jejich provinění. Nicméně mladistvým lze uložit tento trest a 65 % respondentů o této skutečnosti správně ví. Současně s tímto 92,5 % respondentů ví, že tento trest nelze uložit dítěti mladšímu 15 let. Co se týče názoru respondentů na trest odnětí svobody z hlediska nejlepšího trestu, možnost ano označilo u této položky 71 všech respondentů, tedy 35,5 %. Naopak 94 respondentů označilo možnost ne. Tedy 47 % respondentů se domnívá, že vězení není nejlepší trest. 35 respondentů uvedlo možnost nevím a nepřiklonilo se tak jednoznačně ani k jedné z uvedených možností. Nadpoloviční většina respondentů se současně domnívá, že současné legislativní opatření ve smyslu trestů proti mládeži je neúčinné.

- Zjištění povědomí o alternativních trestech a instituci Probační a mediační služby.

Celkové povědomí o alternativních trestech je na dobré úrovni. Celkem 129 respondentů zná alternativní tresty a uvedlo příklad některého z nich. Nejvíce známé jsou obecně prospěšné práce. Do povědomí respondentů se zapsal i alternativní trest domácí vězení, jenž je aplikován od letošního roku. Povědomí o instituci probační a mediační služby je mezi respondenty nízké, činí pouze 30 %.

- Zjištění dalšího zájmu jednotlivých respondentů o tuto problematiku.

Celkově lze konstatovat, že další zájem respondentů o tuto problematiku je malý. Další zájem projevilo pouze 30,5 % respondentů, celkem vzato 61 respondentů.

7 NÁMĚTY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Doporučení na řešení situace v oblasti kriminality mládeže není celkově jednoduché a zřejmě nikdy úplně nezabrání excesům. Nicméně existuje několik stěžejních a zásadních oblastí, které mohou vést k úspěšnému boji s kriminalitou jako takovou.

Základem všeho musí být řádná výchova dětí i mladistvých, a to zejména v rodinném prostředí a ve školských institucích. Jsem přesvědčen, že kvalitně vychovaný, vzdělaný člověk s přirozeně vyvinutým smyslem pro hodnocení svého jednání se protiprávního jednání nebude dopouštět. Jestliže bude správným způsobem fungovat rodina v celospolečenském hledisku a měřítku, zákonitě se tato situace musí projevit i na stavu kriminality obecně a ještě zřetelněji na kategorii kriminality páchané mládeží. Jestliže se výchova v rodině a v školských zařízeních zaměří a zasadí o to, aby mládež vyrůstala v prostředí, které je co možná nejméně ohroženo sociálně patologickými jevy, potom je velká pravděpodobnost, že následující generace mládeže nebudou mít potřebu ani příležitost ke kriminálním aktivitám. Proto se domnívám, že je potřeba mládeži, zejména kategorii mladistvých, nabídnout co možná nejvíce rozličných volnočasových aktivit na bázi peer programů, sportovních činností, klubových aktivit a jiných tak, aby svůj volný čas a život prožili co nejvíce efektivně, bez možnosti potřeby páchaní kriminality a sociálně patologických jevů.

Rezervy současně vidím v komunikaci a spolupráci zejména státních orgánů a institucí. Je třeba účinněji komunikovat a spolupracovat na úrovni Policie ČR, státních zastupitelství, soudů, Probační a mediační služby a orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zejména při tvorbě preventivních programů pro děti a mládež.

Nutností je i spolupráce s nestátním a neziskovým sektorem a organizacemi, které v něm působí a podílejí se na preventivně na řešení situace v oblasti kriminality mládeže. Při takto účinné komunikaci a spolupráci všech státních i nestátních institucí dojde zcela jistě k prohloubení a zefektivnění všech preventivních aktivit v boji s kriminalitou mládeže.

V neposlední řadě je nutné přijetí kvalitní a účinné legislativy upravující tuto problematiku, která bude brát zřetel na věk a potřeby této skupiny pachatelů v duchu restorativní justice, ale současně bude disponovat i represivními nástroji, které umožní účinně a včas zasáhnout proti již kriminálně narušené mládeži. Tato opatření potom povedou i k následné úspěšné resocializaci těchto pachatelů. Příslibem může být i současná novelizace předpisů v oblasti

trestního práva, která po mnoha letech zcela zásadně mění celou tuto oblast a přináší úplně nový pohled na trestněprávní předpisy.

ZÁVĚR

Do života v naší současné společnosti bohužel kriminalita patří. Kriminalita jako taková zřejmě nikdy zcela nevyumizí, je jen na nás všech, jak se s tímto problémem vypořádáme a jaké metody a formy v boji s kriminalitou, zejména s kriminalitou mládeže, zvolíme, aby se tento problém co nejvíce eliminoval.

Můj osobní názor je, co možná nejkvalitnější prevence kriminality a odstranění sociálně negativních jevů a vlivů ve společnosti, které mladé lidi vedou k těmto nežádoucím aktivitám.

Současně musím dodat, že samotná prevence bohužel nestačí, a tudíž represe ze strany společnosti musí být. Dle mého názoru je to až ta poslední možná volba řešení tohoto problému, nicméně je nutné vymezit chování, které nebude společností tolerováno a bude jí postihováno. Nutností je proto vytváření nových zákonných opatření, která budou kopírovat dynamiku a rozvoj zaregistrované kriminality. S tím úzce souvisí vymezení jednotlivých skutkových podstat protiprávního jednání se současným vymezením trestu a stanovení postupu všech dotčených orgánů a institucí při řešení této problematiky.

Tato bakalářská práce s názvem „Kriminalita mládeže a právní normy v ČR“ byla věnována všem odlišnostem, které doprovázejí tuto problematiku ať již v rovině páchaní protiprávních skutků, příčin, podmínek či legislativních opatření vymezujících postup společnosti, respektive právních norem, proti páchaní kriminality pachateli z řad mládeže.

V teoretické části práce byly objasněny pojmy kriminalita, kriminalita mládeže, její specifické rysy, kriminogenní faktory a nejčastější formy páchaní. Současně s tímto teoretická část práce přinesla ucelený přehled o právních normách upravujících tuto problematiku nejen v současné době, ale i v kontextu s historickým vývojem a přístupem k této problematice. Nedílnou součástí této kapitoly je statistické vyjádření kriminality dětí a mladistvých na území České republiky zpracované na základě podkladů Policie ČR.

Praktická část této bakalářské práce byla zaměřena na zjištění a srovnání právního povědomí a názorů občanů ČR na problematiku související s právní úpravou zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Za tímto účelem bylo provedeno dotazníkové šetření s 200 respondenty.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BOUŘA, V. *Vybraná témata z kriminologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007. 105 s. ISBN 978-80-7368-309-2.
- [2] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [3] GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- [4] CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995. 48 s.
- [5] CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.
- [6] JELÍNEK, J. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení. *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2003, roč. XXXVI, č. 4. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/index.html>.
- [7] KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
- [8] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [9] KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.
- [10] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
- [11] MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
- [12] NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.

- [13] ONDREJKOVIČ, P., BREZÁK, J., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia : Ako predmet pozornosti sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a výchovateľstva*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1999. 184 s. ISBN 80-88868-47-5.
- [14] PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academica, 1995. 2 sv. (445, 834 s.) ISBN 80-200-0497-1.
- [15] POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*. 3. rozš. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.
- [16] STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. 310 s. ISBN 90-8698-66-0.
- [17] ZEMAN, P. Nový zákon o soudnictví nad mládeží – 1. díl. *Týdeník pro sociální otázky Soudy*. 14. 8. 2003, roč. XIII, č. 31. Dostupný z WWW: <<http://www.tydenik-soudy.cz/200331/index.htm>>.

Zákony:

- [18] Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- [19] Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte.
- [20] Zákon č. 200/1990 Sb., Zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- [21] Zákon č. 104/1991 Sb., Zákon o úmluvě o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.
- [22] Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.
- [23] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Informace z Internetu:

- [24] *Výstupní sestavy kriminální statistiky za roky 2000 až 2009*, dostupné na vnitřní, neveřejné síti Intranet Policie České republiky, ze zdroje Policejní prezidium ČR, ESSK – výstupní sestavy kriminální statistiky.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Struktura kriminality podle druhů v roce 2009	15
Graf 2: Struktura obecné kriminality v roce 2009	17
Graf 3: Struktura kriminality mladistvých v roce 2009, dle spáchaných skutků obecné a hospodářské kriminality.....	32
Graf 4: Struktura násilné trestné činnosti mladistvých v roce 2009	35
Graf 5: Struktura násilné trestné činnosti dětí v roce 2009.....	35
Graf 6: Grafická statistika kriminality dětí a mladistvých na celkové kriminalitě v ČR	53
Graf 7: Dynamika vývoje kriminality dětí a mladistvých v ČR.....	54
Graf 8: Podíl dětí na celkové kriminalitě.....	54
Graf 9: Podíl mladistvých na celkové kriminalitě	55
Graf 10: Struktura kriminality dětí v roce 2009 podle druhů	55
Graf 11: Struktura obecné kriminality dětí v roce 2009	56
Graf 12: Struktura kriminality mladistvých v roce 2009 podle druhů.....	57
Graf 13: Struktura obecné kriminality mladistvých v roce 2009.....	57
Graf 14: Grafické vyjádření kriminality mládeže v jednotlivých krajích České republiky.....	58
Graf 15: Alternativní tresty uvedené respondenty	74

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Statistika kriminality dětí a mladistvých na celkové kriminalitě v ČR	52
Tabulka 2: Kriminalita dětí v jednotlivých krajích České republiky	59
Tabulka 3: Kriminalita mladistvých v jednotlivých krajích České republiky	60
Tabulka 4: Struktura zkoumaného vzorku dle pohlaví	66
Tabulka 5: Struktura zkoumaného vzorku dle věku	66
Tabulka 6: Struktura zkoumaného vzorku dle současné pozice a vzdělání	66
Tabulka 7: Struktura zkoumaného vzorku policistů a dospělých osob dle vzdělání	67
Tabulka 8: Vyhodnocení položky č. 4	67
Tabulka 9: Vyhodnocení položky č. 5	68
Tabulka 10: Vyhodnocení položky č. 6	68
Tabulka 11: Vyhodnocení položky č. 7	69
Tabulka 12: Vyhodnocení položky č. 8	70
Tabulka 13: Vyhodnocení položky č. 9	70
Tabulka 14: Vyhodnocení položky č. 10	71
Tabulka 15: Vyhodnocení položky č. 11	72
Tabulka 16: Vyhodnocení položky č. 12	72
Tabulka 17: Vyhodnocení položky č. 13	73
Tabulka 18: Vyhodnocení položky č. 14	73
Tabulka 19: Vyhodnocení položky č. 15	74
Tabulka 20: Vyhodnocení položky č. 16	75
Tabulka 21: Vyhodnocení položky č. 17	75

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Greenwoodův model predikátorů delikventního chování	22
Obrázek 2: Autentický záběr zachycující mladistvé při vloupání do obchodu.....	33
Obrázek 3: Autentický záběr zachycující mladistvé při loupežném přepadení	34

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník k výzkumu právního vědomí

Dobrý den,
Jmenuji se Marek Frumert, v současnosti jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto cestou bych Vás chtěl poprosit o vyplnění krátkého dotazníku, který je pouze a výhradně určen ke zpracování mé závěrečné práce na téma: Kriminální mládeže a právní normy v ČR.
Tento dotazník je zcela anonymní a Vami sdělené informace jsou důvěrné a budou použity pouze za výše uvedeným účelem.

Instrukce k vyplnění:

- Na otázky odpovídejte tak, že zakrčíte příslušný čtvereček, u stanovených příkladů volně doplňte.
- Tento dotazník neberte jako vědomostní test. Jde pouze o zjištění momentálních názorů na problematiku související se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

- 1.) Vaše pohlaví: Mužské Ženské
- 2.) Váš věk: 10 – 15 let 16 – 20 let 21 – 30 let 31 – 40 let 40 let a více
- 3.) Vaše současná pozice a dosažené vzdělání:
 Jsem žák základní školy Jsem student střední školy, gymnázia Jsem policista Jsem soudce
vzdělání: SŠ bez maturity SŠ s maturitou VO VŠ Jiné
vzdělání: SŠ bez maturity SŠ s maturitou VO VŠ Jiné
- 4.) Znáte právní úpravu zákona o soudnictví ve věcech mládeže?
 Ano Ne Pouze jsem o něm slyšel – vím, že existuje
- 5.) Domníváte se, že je tato právní úprava pro společnost prospěšná?
 Ano Ne Nevím
- 6.) Hranice trestní odpovědnosti je v ČR dle současné legislativy úpravy stanovena dosažením věku:
 13 14 15 16 17 18 19 20 let
- 7.) Hranice pro legální pohlavní styk je v ČR dle současné legislativy úpravy stanovena dosažením věku:
 13 14 15 16 17 18 19 20 let
- 8.) Za dítě se dle zákona o soudnictví mládeže považuje osoba mladší:
 13 14 15 16 17 18 19 20 let
- 9.) Za mláditěvo se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže považuje:
 Osoba mezi 10 – 14 roky věku života Osoba mezi 15 – 18 roky věku života Jakákoliv osoba do 20 let věku života

10.) Jak se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže označuje trestný čin spáchaný mláditěm?
 Čin jinak trestný Provinění Přestupek

11.) Je možné, aby soud osobě mladší 15 let uložil trest odnětí svobody (zrn., aby bylo uloženo vězení)?
 Ano Ne

12.) Je možné, aby soud udělil osobě mezi 15 a 18 rokem věku života trest odnětí svobody (zrn., aby uloženo vězení)?
 Ano Ne

13.) Je podle Vás trest odnětí svobody zrn. vězení, tím nejlepším trestem?
 Ano Ne Nevím

14.) Domníváte se, že současná legislativní úprava v oblasti trestů je pro tyto kategorie mládeže dostatečně účinná?
 Ano Ne Nevím

15.) Znáte alternativní tresty? (zrn. jiné než vězení)
 Ano Uveďte příklad:
 Ne

16.) Uveďte jméno instituce, která mimo jiné organizuje a zajišťuje efektivní a účinný výkon alternativních trestů: (volně doplňte)
.....

17.) Domníváte se, že byste se chtěli o problematice související se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže dozvědět více?
 Ano Uveďte příklad kde:
 Ne

Děkují za Vaš čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku Marek Frumert